

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૭૬૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જિ.ભા.નિ.નિ.મં.નિ.

વિષય ૬ - ૧

ૐ

નિર્ભાગી નિર્મળા

યાને

એક યુવકની કરુણાજનક પ્રેમ કથા !

(સચિત્ર-સુધારા-વધારા-સાથે.)

લેખક, “ મણિકાન્ત. ”

તે

શંકરલાલ મગનલાલ પંડ્યા હળધરવાસવાળા.

“મણિકાન્ત-કાવ્યમાળા” તથા “પાપી પિતા યાને સદ્ગુણી સીતા”

છં ના લેખક.

૬૦ માયવાડી, માધવજી ઠાકરશીનો માળો-મુંબઈ નં. ૨.

પ્રકાશક,

વાડીલાલ હરજીવનદાસ ખરોડીયા.

૬૦ મેસર્સ-મંચેરજી, વાડીલાલની કું-કાલાખા-મુંબઈ.

સોલ એજન્ટ,

સોજીતરીયા પ્રધર્મ-બુકસેલર્સ.

૬૦ લખમીદાસ ખામજીનો માળો, ગણેશવાડી-મુંબઈ નં. ૨.

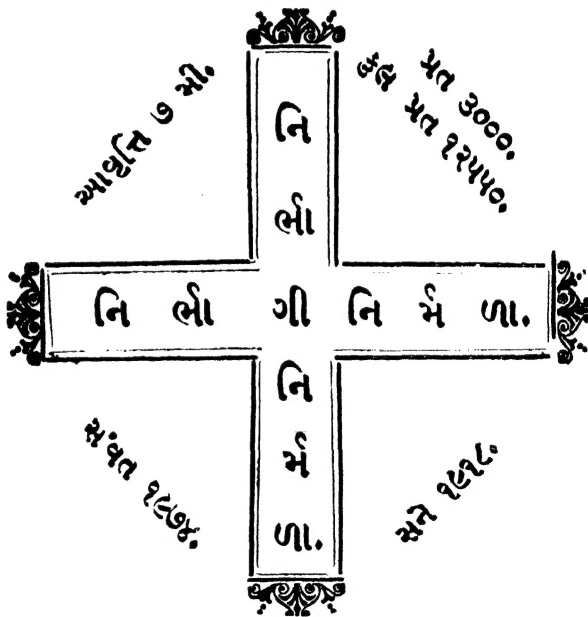
ક્રીમત રૂ. ૦-૫-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપાઠ મંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૭૭૬૮

ચિત્રો માટે પેજ ૨૬ મું જુઓ.

સર્વ હક્ક લેખકને સ્વાધીન છે.

અમદાવાદ, સલાપોસ રોડ
ધી ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપી.

સૂચના-છુટક નક્કલ મંગાવનારે રૂ.૦-૫-૬ની પોષ્ટની ટીકીટ મોકલવી

ઘરની પુઠે પુખ્તો તણી વાડી સુશોભતિ હા! હતી!
 હું 'પાણી પાતો' વૃક્ષને બાળા સદા ત્યાં આવતી'!-“મણિકાન્ત.”

“મણિકાન્ત.”

લક્ષ્મી ચાર્ટ, બાયબળા, મુંબઈ.

અર્પણ પત્રિકા.

પરમ સ્નેહી,

ભાઈશ્રી લલ્લુભાઈ છગનદાસ પટેલ.

મુ. કણ્ઠઝરી.

મુંબઈની પહેલી મુસાફરીમાં સાગર તીરે
ચાંદનીમાં ચોપાટી પરના બાંકડા ઉપર બેસી ઈશ્વરની
અનંતતા અને જીવનના હેતુની ચર્ચામાં કલાકોના
કલાકો પસાર થતા હતા અને પરિણામે આનંદ
અને શાન્તિ અનુભવતા હતા; તેને આજે સત્તર
વર્ષ થયાં પણ તે સુખી દિવસો હજીએ હરઘડીએ
યાદ આવે છે અને તે યાદ દિનપ્રતિદિન નિસ્વાર્થ
સ્નેહમાં વૃદ્ધિ કરે છે. બંધુ ! તે સુખી સમયના
સ્મરણ ચિહ્ન તરીકે આ લઘુ પુસ્તક તમને
સપ્રેમ અર્પણ કરું છું.

તા. ૧૫-૭-૧૮.
ગાયવાડી, માધવજી ઠાકરસીનો
નવો માળો. મુંબઈ નં. ૨.

લી. સ્નેહાધીન,
“ મણિકાન્ત. ”

મણિકાન્ત કાવ્યમાળા માટે મારો અભિપ્રાય.

(ખેડાવર્તમાન, તા. ૬-૬-૧૭.)

ગરબી.

(આધવલ સંદેશો કહેજે રયામને.)

મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની,
પ્રેમી જનને અરપે ઉર આનંદજો;
સાદી શાંત સલુણી ભાષા શોભાવે,
પદ હુમરી ગઝલોને વિધવિધ છંદજો;
મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની.

૧

સમજીકને શિખામણુ જોગા શબ્દથી,
સમજાવ્યો ખડુ વાણી તણો વ્યવહારજો;
ભરી જુગારી છળ કપટોની છોળ્યનાં,
ઉછળતાં મોજાને અટવ્યો ભારજો;
મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની.

૨

ગાફલ ગુરૂના ગંધાતા ગુરૂ મંત્રમાં,
મોહ ધરીને મરનારા જન માટજો;
લક્ષણ સહીત ગણાવ્યા લાયક ગુણને,
કન્યા વિક્રયનો પણ કાઢ્યો કાટજો;
મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની.

૩

ખેડોએ જુરાડી જગની ખાવડી,
ઠીક તે પણ ઠેકડીથી માર્યો ઠોકજો;
સટોરીયાંની સત્યાનાશી રાજવી,

ભલે ન માને તે જન મેલે પોકળે;
 મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની. ૪
 પતિવૃતાના વરણવી પોષક ધર્મને,
 ભારતી ગૃહીણીનું શોભાળ્યું ભાળળે;
 ઠઠણ હૃદયના ધનવાનોને કાળળે,
 સાચા શબ્દે સળગાવી પુર અળળે;
 મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની. ૫
 સડયો સુધારો, બાળલગ્નની બળતરા;
 અને બળાપો નોકરીનો બે દાદ બે,
 હાઈડું ચુસે હિંદ તણું તે હાંકવા,
 આદિ શબ્દે આપી સુંદર યાદ બે;
 મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની. ૬
 પાપ અને પાપાંડ તણી પરણાલિકા,
 નિર્મૂળ કરવા સમજાળ્યું નિરભ્રાન્તળે;
 કડવું આપધ સાકર વિંઠી સોપીયું,
 ધીરજ તારી ધન્ય ! મણિના કાન્તળે;
 મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની. ૭
 માધવજીને માળે તારી મોરલી,
 ગાયવાડીથી ધુધવતી ગુણવાનળે;
 મુંબઈથી પ્રસરાતી મહાલો હિંદમાં,
 ભાઈશંકરની આશિષ એજ નિદાનળે;
 મધમધતી મનહર કવિતા મણિકાન્તની. ૮

મુઆમ
 કાલમાટેવી રોડ } કવિ ભાઈશંકર વિદ્યારામ પંડિત.
 પ્રાચુરક્ષક આપનાલય.

સનમને !

—ગઝલ—

દિવાના હાલ આ દેખી ! સનમ ! દરકાર કર મહારી !
 પલકભર ખ્યારથી પેખી ! કદર સરકાર ! કર મહારી !
 અહા ! એ વરલની રાતે મળી મહબૂબ મયખાને !
 મધૂરી એ પળો ! હરદમ મુખારક ! હો ! જીગર માને !
 ઘુંઘટપટમાં નિહાળ્યું મહેં મનોહર મૂખડું તહારું !
 ઘવાયો ચશ્મ ખંજરથી પુકારું નામ ખસ ! ખ્યારું !
 અયે ! પી ! પી ! કહી મુજને પીવાડી ઇશ્કની ખ્યાલી !
 મઝા જ્યાં ઠીક જામી ત્યાં છખીલી છેતરી ચાલી !
 ગુમાની તું ગઈ ત્યાગી દિવાનાને દગો દીધો !
 સનમ ! અય ! બે રહમ ! તહારો કહે મહેં શું ગુન્હો કીધો !
 ખન્યો હર્દી ! જીગર અખમી ! નિરંતર ખૂન ટપકે છે !
 છતાં આ દિલ દિવાનાને સનમ ! જો ! લેશ ખટકે છે !
 ફરી એ અખમ સહેવાને ખુશી છું ખૂન દેવાને !
 ખન્યો આતૂર આ ખંદો સનમ તુજ સંગ રહેવાને !
 સકળ દુનિયાં તણી દૌલત કરૂં કુરખાન ! તહારા પર !
 છતાં અય ! બે કદર ! દિલખર ! રહમ તહારી ન મહારા પર !
 તજ દરકાર દુનિયાંની દિવાનામાં ગણાયો છું !
 અમોએ આખરૂં છોડી સનમ ! મૂર્ખો મનાયો છું !
 હજારો લાખ હું જેવા દિવાનાઓ તને ચાહે !
 મગર તું એક છે મહારો હઠીલી આવ અટ રહે !

“મશિકાન્ત.”

પસ્તાવના.

ગઝલ.

ધરી કર પ્રેમની માળા સુકન્યા અર્પવા આવી;
કરમહિણ હાર તહે' તોડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
સુધાની જે ભરી ખ્યાલી કરી ઉંધી કરે આલી;
અલૌકિક લાલ કાં છોડયો ? હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
મનોહર કાચનો ખ્યાલો મુરખના હાથમાં આપ્યો;
પછાડી પૃથ્વીમાં ફેાડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
સુવાસિત પુષ્પ આખ્યાં તે છરીથી તહે' છુંદી નાખ્યાં;
કહે શું લાલ તે' કાઢયો ? હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
હતી સૌ હાથમાં ખાજી તથાપી દાવ તું હાયો;
ખરો પાસો નહિં પાડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
હતું પરમાર્થ કરવાનું હતી હા ! સુખની આશા !
તજી એ રાહ તું દોડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
ભફસો તુજ પરે લાવી ગરિબ ગૌ આશરે આવી;
દયામાં જીવ ના જોડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?
અરે ! અફસોસ કરવાથી હવે શું હાથમાં આવે ?
નકામી પાડય ના રા'ડયો, હવે પસ્તાઈ શું કરવું ?

“ મણિકાન્ત. ”

સોરઠા.

૧

નિર્મળ આખું નીર, પાગલ લહેં પીકું નહિ !
ઢાળ્યું રેતી તીર, રે ! પસ્તાવો કાં કરે ?

૨

ખાવા આપી ખીર, ખંતે કાં ખાધી નહિ ?
હિલ થા ના હિલગીર, ગયો સમય ના આવશે ?

૩

મણિમય મુક્તામાળ, મૂખાં કાં ફેંકી કુવે ?
પળ પળ ના સંભાળ, યાદ કરીને કાં રૂવે ?

૪

મનહર ને પ્રેમાળ, ખાળા તરછાડી અરે !
દેહ તજ્યો તત્કાળ, માફ પાપ એ ના થશે !

૫

ફરશે બની ફકીર, છતાં શીકર ટળશે નહિ !
કર્મે લગ્યું કથીર, કનક ગુમાવ્યું કર થકી !

“ મણિકાન્ત. ”

યાને

(એક યુવકની કરુણાજનક પ્રેમકથા.)

❀ પ્રેમ ❀

હરિગીત છંદ.

પ્રિય પાઠકો મમ પ્રેમની કરુણાજનક કથની સુણી,
 નયને વહે ના નીર તો છે વળ છાતી તમ તણી;
 પણ આ કથા અવલોકતાં દિલમાં ક્યા કૈં ને વસે,
 તો “હૃદયવાળા” છો ત્હમે જાણી મ્હને શાન્તિ થશે ?
 મમ દોષ તમ નજરે પડે યા ચાલ મ્હારી ના ગમે.
 રે! હું “દિવાનો” છું ગણીને દરગુજર કરજો ત્હમે;
 અશ્રુ વહે છે આંખથીરે! આ કથા આલેખતાં,
 કંપે કલમ મ્હારી અરેરે!! કથ થાઉં દેખતાં!

* * * * *

કેં કર્મના સંયોગથી છું ખાળપણનો હું દુઃખી,
માતા પિતા સ્વર્ગે ગયાં સંસારમાં મુજને મુકી;
નવ ભ્રાત લગિની કે કુટુંબી કોણ મમ સંભાળ લે ?
હું એકલો અવનિ વિષે રે ! રે ! દિલ્લાસો કોણ દે ?

મમ વય વરસ નવની હતી લણતો હતો નિશાળમાં,
મમ તાતના કે સ્નેહીએ લીધો મને નિજ ભાળમાં;
પાળે મને તે પ્રેમથી બસ પુત્ર પોતાનો ગણી,
ઓછું મને આવે નહિં, સંભાળ લેતા તે ઘણી !

પત્નિ અતિ પ્રેમાળ સદ્ગુણ ખાણ શાણી શોભતી,
દેવી દયાની દેખતાં મમ ભૂખ પણ ભાગી જતી;
કરૂણા હતી મુજ પર ઘણી રે ! સ્નેહ માતા સમ ખરે !
નિજ પુત્ર તુલ્ય ગણી લકાવે લાડ એ શું વીસરે !

સૌ સંપત્તિને સદા આનંદમાં વસતાં અમે,
પણ એ અલૌકિક સુખ મમ પ્રારબ્ધને ક્યાંથી ગમે ?
છે દિવસની અંતે નિશા સુખની પછી દુઃખ થાય છે,
ઘટમાળ આ સંસારની કમવાર ફરતી બાય છે !

કન્યા વરસ વય પાંચની મેલી પતીને આશ્રયે,
મમ પ્રેમી પોષકની પ્રીયા આલી ગઈ પ્રભુના ઘરે;
અસ્લાંગ અધવચમાં થયું દુઃખની સીમા કેં ના દીસે,
સંસાર તારણ તેહ દુખ્યું બંધાયુ બર દરિયા વિષે !

નિજ માત આવે યાદ ત્યાં બાળા બિચારી બહુ રડે,
જનુની તણી આ જગતમાં ના અન્ય કં ભેડી જડે;
પત્નિ નવી લાભ્યા પિતા બાળા બિચારી પર બળે,
અંતર અદ્વેષુ તેહનું દિલમાં દયા કં ના મળે !

દરરોજ બાળાને દર્દ મહેલ્યાં અતી સંતાપતી,
કન્યા કંઠણ હેયું કરી ઉત્તર અરે ના આપતી;
દેખી હૃદય મહારૂં બળે પણ હું પરાધિન શું કરું ?
સુજને રખે રખડાવશે એ બહીક અંતરમાં ધરું !

રમતાં અમે સાથે અહા ! વઢતાં ઝઘડતાં ના કદા,
રે ! સ્નેહ નિર્મળ એ હતો બસ સાંભરે છે હા ! સદા;
એ રીત સુખ દુઃખમાં દિવસ ચાલ્યા ગયા કં હા ! અરે !
બાળા વયે થઈ બારની હું પણ થયો મોટો ખૂરે !

રે નવિન વહુના પ્રેમમાં પોષક પરાધિન મમ થયા.
જૂની પ્રીયાના પ્રેમને રે ! શેઠજી વિસરી ગયા;
મહારી અને કન્યા તણી નીંદા સુણાવે શેઠને,
સુજને બતાવી બોલતી ' કાઢો હવે આ વેઠને.

મહોટો થયો માટે હવે આપો રજા તેને સહી,
ધંધો કરીને પેટ ભરશે છેક ન્હાનો છે નહિ; ”
અકળાવતી’ અમને સદા બાવા પુરું ના આપતી,
બાળા બિચારીને નવી માતા બહુ સંતાપતી.

ઘરની પુઠે પુષ્પો તણી વાડી સુશોભિત હા ! હતી,
હું પાણી પાતો ઝાડને બાળા સદા ત્યાં આવતી; '
ઐકાંતમાં મળતાં અમે નિજ કષ્ટ વાત સુણાવતાં,
રોતાં' અમે બન્ને બહુ ચોધાર આંસુ આવતાં' !

“ છની રહે બાળા ” કહીને હું દિલાસો આપતો, '
પણ હું પરાધીન શું કરું ? ના કષ્ટ તેનું કાપતો; '
મમ પ્રેમમય શબ્દો સુણી શાણી હૃદય શાન્તિ ધરે,
હસતું વદન રાખી પછી આનંદની વાતો કરે !

અહા ! નામ સુંદર નિર્મળા બૂલાય ના સ્વપ્ને કદી,
કન્યા કનકની પૂતળી મૃગલોચની મનહર હતી;
નિર્દોષ નાણુક ને દયાળુ દેવકન્યા દીપતી.
ઐ પ્રેમમય બાળા નિહાળી પૂજ્ય બુદ્ધિ મમ થતી !

પણ એક દિન ગુસ્સે થયા પોષક પ્રીયાના બોધથી,
“ જા ! ત્હારું તું સંભાળી લે ન્હાનો હવે તું કે નથી; ”
લાગ્યું બુઝું મનમાં મને હું તુર્ત આલ્યો નીકળી,
પણ પોળના નાકે જતાં પ્રિય નિર્મળા સ્થામી મળી !

શાળા વિવેથી આવતી'તી ઘેર તે કન્યા બાણી,
નિરખી નયનમાં અશ્રુ મહારા અજબ થઈ પોતે ઘણી !
સુજને કહ્યું “ શશિકાન્ત જાણો ક્યાં નયનમાં નીરશું ?
શું તાતજી ગુસ્સે થયા ? કે માત બોલ્યાં મમ કશું ! ”

નિદોષ બાળા નિર્મળા મુજ પુણ્ય પરવારી ગયું,
 રે ! દોષ કો'નો છે નહિ મહેં જે બન્યું તે સૌ કહ્યું;
 બાળા સુષ્પીને થે દુઃખી ! “શશિકાન્ત કેં જાશે નહિં !
 હું જઈ પિતાને વીનવું મમ અર્જ સાંભળશે સહી. ”

હે ! નિર્મળે મમ માટ કેં તમ તાતને કે'શે નહિ !
 પાછો ફરું હું ના કદી તરદી તમે લેશે નહિં !
 ત્હારી લલામણ તાત પાસે લેશ પણ નવ ચાલશે !
 કટુ વચન માત સુણાવશે ગુસ્સે અતીશે તે થશે !

બાળા બિચારી કરગરે “ હૌન અર્જ આ મમ સાંભળો !
 કટુ વચન સહન કરીશ હું કંઈપણ કરી પાછા વળો !
 તમ વણ મને ગમશે નહિં તમ વણ દિલાસો કોણુ દે ?
 દિલનો વિસામો એક છે તે પણ અરે ! જાતો રહે ! ”

બાળા તજ રોતી ! કઠણ હૈયું કરી ચાલ્યો ગયો !
 મમ ઉજડ ઘર ઉંઘાડીને રે ! એકલો ત્યાં જે રહ્યો !
 રનેહાળ એ બાળા મને બસ યાદ આવી ત્યાં બહુ,
 રોતાં ગઈ રજની બધી એ કબૂત હું કોને કહું ?

ભણવું હવે મૂકી દીધું જ્યાં પેટ પીડામાં પડ્યો,
 રે ! ચાકરી કંઈ શોધવા આખો દિવસ હું આથડ્યો;
 લાગી નહીં કેં ભાળ તે નીરાશ હું પૂરો થયો,
 વિદ્યાગુરુ મ્હારા હતા હું તેમના મંદિર ગયો !

ઉદાર દિલના તે હતા મમપર દયા બહુ લાવતા,
મહારા સમા દુઃખિયાપરે કરુણા અતી દર્શાવતા;
મહે વાત વિસ્તારી કહી ગુરૂ જ થયા દિલગીર ખરે!
મુજને કહ્યું “ગભરા નહિ રેજે હવે મહારે ઘરે.”

મહે હસ્ત જોડીને કહ્યું કરુણા તમારી છે ઘણી,
મુજને અપાવો નોકરી એ યાચના સેવક તણી;
ગુરૂ કહે “આપું લલામણુ હું લખી તે લે જજે,
મમ મિત્ર અમદાવાદના છે શેઠ તેને આપજે.

માલીક છે તે મીલના તુજને પગારે રાખશે,
મહારી લલામણુ માનીને કે નોકરીએ નાંખશે;”
એ દિવસનો ભુખ્યો હતો ભોંજન કર્યું ગુરૂના ઘરે,
લઈ પત્ર અમદાવાદ જવાનું કર્યું નક્કી ખરે!

ગુરૂપતિન પણ ગુણોયલ હતાં મુજપર કરુણા રાખતાં
મમ સ્વર્ગવાસી માતનાં સદ્ગુણી તે સહિયર થતાં;
મુજ કર્મની કથની સુણી અંતર બળ્યું તેનું ઘણું,
નિઃશ્વાસ નાંખીને વધાં “ધાર્યું ન થાયે આપણું.”

“એ નિર્મળાની માત ને તુજ માત મમ સહિયર હતી!
બન્ને સખી તમને લઈ મમ ઘેર મળવા આવતી’!
તે સમય તું ને નિર્મળા મમ બારણે રમતાં હતાં!
તે દેખતાં અંતર અમારાં હર્ષમાં ડૂબી જતાં”!

“ શશિકાન્ત ને કન્યા તણું જોડું રૂડું આ છે ઘણું !
 પ્રભુ જીવતાં જોશખશે તો લગ્ન કરશું તે તણું !
 એ નિર્મળાની માતને તુજ માત આનંદી થતાં !
 બહેવાણુ થેશું આપણે એવું પરસ્પર બોલતાં !

રે ! દિવસ તે ચાલી ગયા ! સ્વર્ગે ગઈ બન્ને સખી !
 આશા ગઈ તે સાથ બનશે વાત જે કર્મે લખી ; ”
 ગુરૂપત્નિના મુખથી સુણી સૌ વાત હું વિસ્મય થયો !
 તે દિવસથી બસ રોડે મ્હારો ખ્યારમાં પલટાઈ ગયો !

જોખી અસર થઈ મમ હૃદય પર શરિરમાં ગરમી વધી !
 મસ્તિક બન્યું મસ્તાન બૂલી ભાન ના વિસરે કદી !
 ઝણઝણ થયા સૌ જિગર કેરા તાર બસ આવેશમાં !
 મમ શરીરની સઘળી નસોએ ખુન ફરતું જોસમાં !

ગુરૂપત્નિએ પાચો અલૌકિક પ્રેમનો ખ્યાલો મ્હને !
 નહિ તો હૃદય નિર્દોષ આ શું પલકમાં ઘેલું બને ?
 વમળે પડ્યો વિચારના નિદ્રા સુતાં આવી નહીં,
 આલેખતો પ્રિય નિર્મળાની આકૃતિ અંતર મહી !

હે ! નિર્મળે ! હે ! નિર્મળે ! તું પ્રેમમય બાળા ખરે !
 મમ માટ તુજ અંતર વિષે શું ચાહ કેં હોશે અરે !
 ના એ બને ! ના એ બને ! બાળા હૃદય ભોળું ખરું !
 ઉપકાર મુજ ઉપર કર્યો ઉપયોગ ખોટો કાં કરું ?

નિર્દોષ કન્યા નિર્મળા પર તું કુદ્રષ્ટિ કાં કરે ?
 રે ! રે ! હૃદય બસ શાન્ત થા ! કાં પાપના થેલા બરે ?
 એવા વિચારો યોજતાં રજની ગઈ ઉભગરે,
 તત્કાળ અમદાવાદ હું જાવા થયો તૈયારરે !

* * * * *

એ વાતને બે વર્ષ અમદાવાદમાં વીતી ગયાં,
 પણ નિર્મળાનાં પ્રેમ પુષ્પો હૃદયમાં પ્રકુલિત રહ્યાં;
 કરમાય ના ! દુર થાય ના ! સુગંધ પણ જાતી નથી !
 ખાળા તણી મનહર છળી રે ! દૂર રજ થાતી નથી !

સ્વપ્ના વિષે પણ નિર્મળા ! કરવા જતાં પણ નિર્મળા !
 એકાંતમાં પણ નિર્મળા ! બસ યાદ આવે નિર્મળા !
 જમતો હતો વીશી વિષે હું નોકરી મૌલમાં જતો,
 ગુરૂના પ્રતાપે સર્વ વાતે હાલ તો સુખિયો હતો.

પણ સ્વપ્ન આંબુ એક દી લયલીત તેથી હું થયો !
 મમ પાસથી પ્રિય નિર્મળાને સિંહ ઉપાડી ગયો !
 રે ! નિર્મળા પોકારતી “ શશિકાન્ત બહારે આવજો !
 જો પ્રેમ સાચો હોય તો આવી મને ઊગારજો ! ”

હું સિંહની પાછળ ગયો ઝટ સ્વાર ઘોડાપર થઈ !
 પણ એટલામાં હા ! અરે ! મમ આંખ તો ઉઘડી ગઈ !
 ના નિર્મળા ! ના સિંહ છે ! ના અશ્વને હું ક્યાં પડયો ?
 રે ! ભેદ શું આ સ્વપ્નનો ? વીચારના વમળે ચ્હડયો !

સંસાર ખસ સૂનો બધો બે નિર્મળા દેખુ નહિ !
 છે બધવું આ ઝેર જેવું લાલમાં લેખુ નહિ !
 આ નોકરી કરવી નથી તેમાં હૃદય રોકું નહિ !
 ત્યાં નિર્મળા ત્યાં પ્રાણ મહારો અન્ય અવલોકું નહિ !

ઉઠ્યો રહવારે કામ અટપી નોકરી પર હું ગયો,
 પણ સ્વપ્ન ના વિસંધુ અરે ! ઉદ્વેગ એ અંતર રહ્યો;
 છે નિર્મળા કેં લય વિષે ખસ લાસ મુજને એ થયો,
 દિન આઠની લીધી રજા મમ ગામમાં સત્તર ગયો !

* * * * *

ગુરૂના ઘરે મળવા ગયો ગુરૂપતિને પાચે પડ્યો,
 “આવ્યો લલેશશિકાન્ત તું આનંદ અમ અંતર રહ્યો;”
 ગુરૂ ગયા શાળા વિષે વાતો કરી સુખ દુઃખ તણી,
 ગુરૂપતિ બોલ્યાં “નિર્મળા પર કંટની વૃષ્ટિ ઘણી !

જે દિવસ તું અહીંથી ગયો તે દિવસની બાળા દુઃખી !
 મળવા મને તે આવતી’ દીઠી કદી ના હસમુખી !
 તુજને સદા સંભાળતી’ તહારી ખબર તે પૂછતી ’ !
 નિજ કંટ વાત કહી રહે હું અશ્રુ તૈનાં લૂછતી ’ !

પત્નિ નવીના પાશમાં નિજ તાત પણુ પરવશ થયા !
 પુત્રી સુખી છે કે દુઃખી ? વાત્સલ્ય સૌ વિસરી ગયા !
 માતા નથી જે કંટ દે કન્યા સહન તે સૌ કરે !
 અવધી નથી દુઃખની હવે બાળા બિચારી ક્યાં ઠરે ?

વળી નિર્મળાના લગ્ન કેરી વાત પણ ચર્ચીય છે,
 મહે સાંભળ્યું છે કે બહીવા વઠેલ સાથે થાય છે;
 રે ! દુર્ગુણી ને છે જુગારી લગ્ન ના કોઈ કરે,
 છે એ નવીનો કો' સગો તે કાજ ખટપટ આદરે !

છે લગ્ન થોડા દિવસમાં એવું બધે જોલાય છે,
 પણ નિર્મળા માને નહિં તે રોજ ટટો થાય છે;
 મુજને કહેતી એ હતી “માશી નહિં એને મરૂં,
 માખાપ કરશે જીવ્ન તો બસ એર પીમે હું મરૂં.”

એ રીત કન્યાના પરે ઘેરાય છે દુઃખ વાદળું,
 સુણતાં બળે અંતર અરે ! પણ ના ધલિાજે શું કરૂં ?”
 કરૂણાજનક કથની સુણી ગુરૂપત્નિના મુખથી અરે !
 અશ્રુ ન માયે આંખમાં શું કષ્ટ આ કન્યા પરે ?

ખાળાપણે માતા મરીરે ! ખાપ પણ વૈરી થયા ?
 મોહાન્ધ શું એવા બન્યા ? કે હૃદયથી ત્યાગી દયા ?
 કિરતાર જગદાધાર કરૂણાવંત છો કેશવ તમે !
 નિર્દોષ આ દંડાય તે ગોવીંદ કાં તમને ગમે ?

* * * * *

નિજ કાર્ય પરવારી પ્રભાકર અસ્ત થાવાં પરવરે;
 પક્ષી પણ સૌ પ્રેમથી સ્થાનક ભણી પાછાં ફરે;
 સુંદર સરિતા તીર નિર્મળ નીર સૌ નારી ભરે,
 ઠંડી પવનની લહેર આવે નિરખતાં નયનો ઠરે.

નહાવા નદીમાં કે પડે સંધ્યા પૂજા કે જન કરે,
કપડાં ધુવે છે કેંક ને કેં તો હવા ખાવા કરે;
સરિતા કિનારે શીવનું મંદિર સુંદર છે જહાં,
સંધ્યા સમય અવલોકતો ઉભો હતો હતો તહાં.

શિરપર ધરી ગાગર સુશોભિત હંસચાલે ચાલતી,
તાડણ્ય વયમાં પેસતી દેખી સુકન્યા આવતી;
બે વર્ષમાં આ શું તકાવત ! જોઈને વિસ્મય થયો,
કન્યા મટી તડણી થઈ રે ! રંગ બદલાઈ ગયો.

નિરખી મને આવી વદી “શશિકાન્ત ખ્યારે આવિયા ?
ના સ્મરણમાં આવી કદી હું ના હૃદયમાં લાવિયા ?
જે દિવસથી જૂદા પડ્યા તે દિવસની છું હું દુઃખી,
રે ! યાદ કરતી’ રોજ હું ને ઇચ્છતી’ તમને સુખી.”

એવું વદીને સ્તબ્ધ થૈ આંસુ ભરાયાં આંખમાં,
“નિર્દોષ ખાળા શાન્ત થા રે ! રે ! નિસાસા નાંખ-માં;
તુજ કષ્ટની કથની સુણી માશી તણા મુખથી અરે !
અંતર બળે મ્હાડું અતી, છે જીવન ઝાઝો તુજ પરે.

હું ઊતર્યો છું ગામમાં વિદ્યાગુરુજીના ઘરે;
મેળાપ મ્હારો ત્યાં થશે તું આવજો કુરસદ મળે;”
એવું સુણી ખાળા ગઈ જળ કાજ સરિતા પટ ભણી,
હું પણ પછી પુરમાં ગયો અંતર વિષે ચીંતા ઘણી.

* * * *

વળતે દિવસ આવી સુકન્યા નિર્મળા ગુરુવાસમાં,
ગુરુજી હતા શાળા વિષે ગુરુપત્નિ ના અવકાશમાં;
બસ એકલાં બન્ને અમે વાતો કરી સુખદુઃખ તણી,
બાળા કહે “હું” શરણ છું છે આશ અંતરમાં ઘણી.

મા બાપના ધાર્યા પ્રમાણે લગ્ન કરવાની નથી,
માનીશ મીઠું મ્હોતને રે! લેશ ડરવાની નથી;”
તુજ પ્રેમમય વાણી સુણી બાળા હૃદય ઉલરાય છે,
મુજ શરણમાં લેવા ખુશી છું દિલ તને બસ મ્હાય છે.

ત્હારા પિતાજી પાસ આવીને વિનંતી હું કરું,
અંતર વસે હરિ એમને ઇલાજ છેલ્લો આદરું;
બાળા સુણી શરમાઈ સુખદું લાલ કુન્દન સમ થયું,
આનંદની પણ એ હતી મન કષ્ટ સૌ વિસરી ગયું.

* * * *

રે! એ પળો! રે! એ પળો પાછી ફરી ના આવશે!
ના જન્મ થાતા હૃદયને નિર્મળ જળે નહવરાવશે!
હૈ! નિર્મળા! આ! નિર્મળા! તું ટક ત્હારો તોડજે!
કંગાલ થૈને કરગરૂં રે! રે! સમાધી છોડજે!

* * * *

(પાછળના પેજથી સર.)

સોલુટરીયા બ્રધર્સ.

બુકસેલર્સ, પબ્લીશર્સ, એન્ડ કમીશન એજન્ટ્સ.
 ડૉ. ગણેશભાઈ લખમીદાસ ખીમભુતો-ભાજો, પોસ્ટ નં. ૨. હુંબલ.
 અમારે ત્યાંથી દરેક જાતનાં પુસ્તકો ઓર્ડર મળે વી. પી. થી
 રવાના કરવામાં આવશે. બહાર ગામના ઓર્ડરો ઉપર પુરવું.
 અને તાકીદે દયાન આપવામાં આવશે.
 બુકસેલર તથા સામગ્રી નક્કો ખરીદનારને સાફ
 કમીશન આપવામાં આવશે.

લખો ઉપરના સીરનામે.

મીજે દિવસ ઉદાર પાલણીહારને મળવા ગયો,
પાયે પડ્યો હું તેમને કરજોડીને ઉભો રહ્યો;
“શું ખબર છે! શશિકાન્ત ત્હારી” તું હવે સુખિયો થયો,
ના પત્ર એકે ત્હેં લખ્યો ઉપકાર સૌ વિસરી ગયો ?

તુજ કજ જે ઇપકો દીધો માહું તને લાગ્યું હશે,
ધરણ્હાર કાઢ્યો એમ જાણી જીવન ત્હાડું સુધરશે;”
મ્હેં નમ્રતા ધારી કહ્યું ઉપકાર જૂલું ના કદી.
પાળક પિતા મમ આપ છો શરમાવશે ના કેં વદી.

સેવક સદા તૈયાર છે તમ હુકમ શીર ચ્હડાવવા,
આ જીંદગી છે આપની માલ્લીક છો વણસાડવા;
મ્હારો હકીકત જોઈને મ્હેં સર્વ વિસ્તારી કહી,
પણ નિર્મળાની માગણી રસના થકીરે ! થાય નહિ !

તો પણ ધરી હિમ્મત કહ્યું આ ! જોઈજી કદવણ કરો !
હું નિર્મળાનો હસ્ત માગું અર્જ આ ધ્યાને ધરો !
રે ! શબ્દ છેલ્લો સાંભળીને જોઈજી મુરસે થયા !
“આ ! મુર્ખ ! તું આ શું બકે ? આવે મને તારી દયા !

ના શર્મ કેં મન આવતી આશા નકામી કાં કરે ?
શું ન્યાતમાં વર છે નહિ ? કંગાલને કન્યા વરે ! ”
ઓ ! શેઠજી ! આ શું વદો ? કંગાલ પણ છું સદ્ગુણી,
કદુ વચન ના કેં બોલશે અંતર બળે એવું સુણી.

હું નિર્મળાને મ્હાઉં છું છે નિર્મળાની પણ ખુશી,
આશીષ લ્યો અંતર તણી રે ! ના બતાવો નાખુશી;
“ શું બોલતાં બહેકી ગયો ? બાળા ભભાવી ત્હોં ખરે !
પાળ્યો ત્હને મેં પ્રેમથી બહલો મળ્યો તેનો અરે !

રે ! સર્પ કેરા બાળને પય પાઈને જે પાળશે,
મ્હોટો થતાં માલીકને દૈ કંસ બહલો વાળશે;
પાળક પિતા ત્હારો બન્યો હું નિર્મળા ભગિની સમી,
કપટી કુદ્રષ્ટી કાં કરે ? બુદ્ધિ બધી ત્હારી ભમી.

જા ! શ્યામ મુખ ત્હારું લઈ ના આવતો અત્રે ફરી,
ઉપકાર હૈયે હોય તો પરદેશ જા ! કડ્ડણ કરી;
મળતો હવે ના નિર્મળાને વચન મ્હારું માનજે,
માગી લઉં છું એટલું આભારને રજા જાણજે. ”

વાણી સુણી પોષક તણી રે ! રે ! પરાધિન હું થયો !
અંતર તપ્પું તેથી અરેરે !! પ્રેમ પણ વિસરી ગયો !
રે ભાત કીધો પ્રેમનો આજે ઘણો પસ્તાઉં છું !
બળિદાન આપી રક્તબું હરદમ હવે સૂકાઉં છું !

એ પામની માફી કદાપી આ ભવે મળશે નહિ !
 પ્રાયશ્ચિત તેનું છે નહિ રે ! તાપ તે ટળશે નહિ !
 મેં હસ્ત જોડીને કહ્યું આ શેઠજી હું જાઉં છું !
 રે ! નિર્મળાથી હું જુદો આ જીંદગીમાં થાઉં છું !

પણ છે ભલામણ એજ કે, કન્યા કુવે ના નાંખશે !
 રે ! મા વિનાની નિર્મળા પર રે'મ માયા રાખશે !
 એવું કહી પાછો ફર્યો ના ત્યાં ઘડી ઊભો રહ્યો !
 બાળા તજી હરિ આશ્રયે હું ગામ ત્યાગીને ગયો !

*

*

*

*

હું હાલ અમદાવાદમાં છું આઠ દિન આવે થયા,
 પણ નોકરી પર મન નથી દિન શોકમાં જાયે વહ્યા;
 ભોજન નથી કેં ભાવતું ફરવા જવાનું ના ગમે,
 નિદ્રા ન આવે નયનમાં રે ! નિર્મળામાં મન ભમે.

“શું હાલ બાળાના હશે ?” ઉભો હતો ઉચાટમાં,
 ત્યાં પોષ્ટમને પત્ર લાવી એક આખ્યો હાથમાં;
 પ્રિય નિર્મળાનો પત્ર આવ્યો દેખતાં ખુશ હું થયો !
 ફોડ્યું કવર ઝટ વાંચવા પણ શોક પણ વિસરી ગયો !

વાંચી વિચિત્ર લખાણ એ લખાણ હું વિસ્મય થયો !
 સમજી હકીકત હા ! પછી દુઃખ અબ્ધિમાં ડૂબી ગયો !
 અશ્રુ ન માયે આંખમાં રે ! પોક મૂકીને રડ્યો !
 “રે ! નિર્મળા ! આ ! નિર્મળા !” બેભાન થીને હું પડ્યો” !

પત્ર.

“ શશિકાન્ત ! મારા લગ્નની કંકોતરી આ વાંચજો ! ”

“ કંટુ નથી મમ રક્તના છાંટા પડ્યા અવલોકજો ! ”

“ એ લગ્નની ચારી નથી પણ છે ચીંતા તૈયારદે ! ”

“ મમ લગ્ન કરશે કાષ્ઠી પામીશ દુઃખનો પારદે ! ”

“ વાળ નહિ ત્યાં વાગશે દે ! ગીત કે ગાશે નહિ ! ”

“ રોશે કકળશે રનેહિયો આનંદ વર્તાશે નહિ ! ”

“ મીંઢળ સ્થળે શ્રીફળ અને ખનશે બ્હીવાનું ખારમું ! ”

“ જ્યુરી મળી મત આપશે મૃત્યુ થયું છે કારમું ! ”

“ રનેહી સગાં તેડાવવા કંકોતરી તાતે લખી ! ”

“ આનંદથી સૌ આવશે પણ દેખતાં થાશે દુઃખી ! ”

“ એ લગ્નમાં ના આવશે અંતર દુઃખાશે આપનું ! ”

“ મેળાપ ના મ્હારો થશે દર્શન થશે ત્યાં રાખનું ! ”

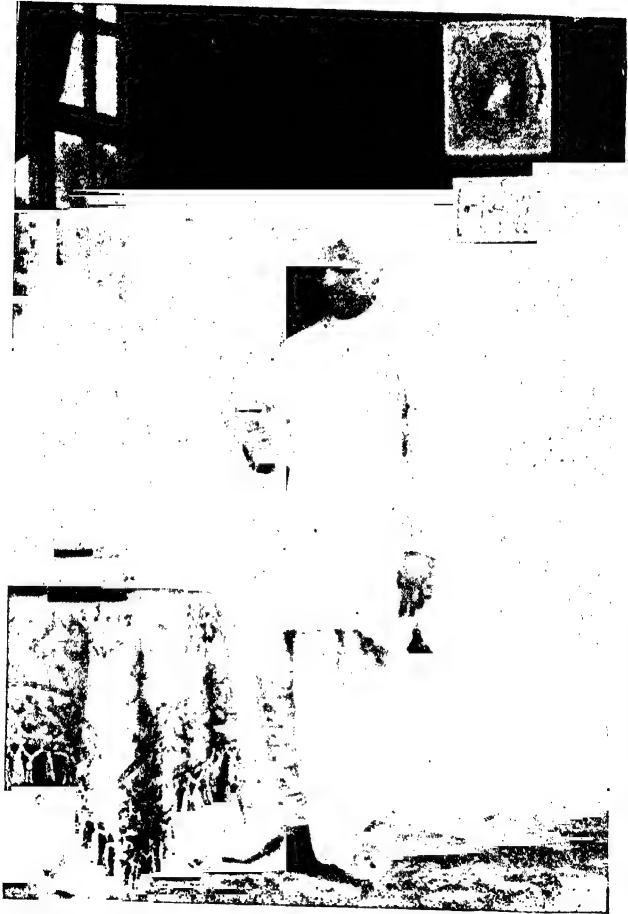
“ જે વહાણમાં બેઠી હતી તે બહાણ વંટોળે ચડડયું ! ”

“ નાવિક તરી નાસી ગયો ના ફરજનું “નાળું” નડયું ! ”

“ દે ! જે કિનારે તે ઉભો હિમ્મત વિના તે શું કરે ! ”

“ ફરિયે ડુખું છું હાય હું આશા ભરી છું હા ! અરે ! ”

શાશિકાન્ત.

પ્રિય નિર્મળાનો પત્ર આવ્યો દેખતાં ખુશ હું થયો!
ફોડયું કવર ઝટ વાંચવા પણ શોક પણ વિસરી ગયો!
“મણિકાન્ત.”

શોકાતુર નિર્મળા !

રે ! ઝેરની પ્યાલી પૌતાં અટકાવનારૂં કો' નહિં !
જનુની જતાં આ જગતમાં જસ ! હાય ! મહારૂં કો' નહિં !

“ મણિકાન્ત.”

“આ ઝેરનું ખ્યાલુ પિતાં અટકાવનાઈં કો' નહિં !”

“જનુની જતાં આ જગતમાં રે ! હાથ!મ્હાઈં કો'નહિં !”

“ બસ ઝેરથી આરામ છે એ વીણુ ખ્યાઈં કો નહિં !”

“ છે સ્વાર્થમય સંસાર જીવડા જાણુ ત્હાઈં કો નહિં !”

“દુઃખી દુઃખી નિજ બાળને મમ માત રોતી સ્વર્ગમાં !”

“ખળખળ ઉન્હાં અમુ થકી મમ પાપ ધોતી સ્વર્ગમાં !”

“મળવા મ્હને જદ્દી જનેતા વાર જોતી સ્વર્ગમાં !”

“ઝટ ઝેર પી જધને મળું મમ માત ગોતી સ્વર્ગમાં !”

“ બાપા બન્યા દુશ્મન અરે ! રાખ્યો ભરૂસો તમપરે ! ”

“ ત્યાગી તમે ચાલી ગયા આખું વચન તે શું ફરે ? ”

“ પણુ ભુલ હું મોટી કઈં કર્મે લખેલું ના મટે ! ”

“ ભાવી પ્રબળ છે ” સત્ય કો'ને દોષ દેવો ના ઘટે ! ”

“ દિલગીર ના દિલમાં થશે આશીષ દે બાળા દુઃખી ! ”

“ સદ્ગુણી કો' કન્યા વરી સંસારમાં થાજે સુખી ! ”

“જો પ્રેમ મુજપર હોય તો શશિકાન્ત તે વિસરી જશે ! ”

“ નિર્ભાગી કન્યા નિર્મળાને કો' દિવસ સંભારજો ! ”

લી. નિર્ભાગી.

“નિર્મળા.”

* * * *

બે રાત્રિને બે દિવસ રે ! બેભાનમાં ચાલી ગયા,
 ચક્ષુ ઉઘાડી જોઉં તો ગુરૂદેવનાં દર્શન થયાં;
 ગુરૂપત્નિ પણ પાસે હતાં હું તો પથારીમાં હતો,
 રે ! નિર્મળા ! રે ! નિર્મળા ! એ શબ્દ હરદમ ઝંખતો.
 કો' સ્નેહીએ ઝટ તારથી ગુરૂદેવ તેડાવ્યા હતા,
 મમ માત સમ ગુરૂપત્નિને નિજ સંગ તે લાવ્યા હતા;
 મસ્તિક દવા તે ચોળતાં' ગુરૂપત્નિ છે ગુણિયલ ખરે !
 હે ! માત ક્યાં છે નિર્મળા ? એ પ્રશ્ન મેં પૂછ્યો અરે !
 ગુરૂપત્નિ ના બોલ્યાં કશું આંસુ ભરાયાં આંખમાં,
 “તબિયત બગડશે શાન્ત થા !” ગુરૂજી કહે કેં ભાખમાં;
 ચેતી ગયો હું નિર્મળાનો પ્રાણ પરલોકે ગયો !
 રે ! નિર્મળા ! એવું વદી બેભાન પાછો હું થયો !

* * * *

કેં કેં દવાઓ વાપરી ડૉક્ટર અને વૈદ્યો તણી,
 દિનરાત ગુરૂપત્નિએ લીધી મહેનત હા ! ઘણી;
 મમ દર્દ તો વાધ્યું હતું રે ! કેસ કબજે ના રહ્યો,
 કેં કેં ઈલાજો ચોળતાં છૂટે દિને જાગ્રત થયો !
 ડૉક્ટર વિના મુજ પાસ ખીજું કોઈએ પણ ના હતું,
 ગુરૂપત્નિને જોવા થકી મમ દર્દ તો વધતું જતું;
 તેથી અરે મુજ પાસ ખીજું કોઈએ પણ ના રહ્યું,
 મમ હૃદય ઘટના રોકવા ડૉક્ટર નવિન વાતો કહે !

એ રીત દિન પંદર ગયા સાળે શરિરે હું થયો,
 ગુફની રળ પૂરી થતાં ગુફસંગ નિજ ગામે ગયો;
 પણ ગામમાં આવી કથા મેં નિર્મળાની સાંભળી,
 હા ! લગ્નના પહેલે દિવસ રે ! ઝેર પી કન્યા મરી !
 છટકેલ સાથે લગ્ન લીધું તાત પણ નિર્દય થયા,
 ના અર્જ બાળાની સુણી રે ! પ્રાણ કન્યાના ગયા,
 ચારી બદલ ખડકી ચિતા પ્રારબ્ધ પણ બેઠું ફરી !
 આશાભરો લોળી સુકન્યા હાય લલિતભૂત કરી !
 જન કેં મ્હને દેખી બતાવી આંગળી હાંસી કરે !
 “ત્રેમી તણું આ પૂછડું !” એવું વદી આડાં ફરે !
 કન્યા તણા કમલાગ્નની કણ્ણાજનક કથની સુણી,
 ધિઃક્ષાર આવ્યો મુજપરે રે ! રે ! સુકન્યા મ્હેં હણી !

*

*

*

*

*

(સાંધણ છે.)

નવિન ગઝલોના વધારા સુધારા સાથે
 સચિત્ર આઠમી આવૃત્તિ તૈયાર છે !!
સચિત્ર સંગીત મંગળમય.

લેખક:-“ મણિકાન્ત ” હળધરવાસવાળા.

સુંદર ત્રણ રંગમાં ચિત્રાયુક્ત આર્ટપેપરનું પુઠું.
 બીજાં ચાર ચિત્રો ! કી. ૦-૫-૦ પોષ્ટેજ ભુલું.

સોલએજન્ટ.

સોલતરીયા ધર્મસ બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.
 ડૉ. ગણેશવાડી, મુંબઈ-૧૧. ૨.

સુધાસ વધારા સાથે બીજી આવૃત્તિ થોડા
વખતમાં છપાઈ બહાર પડશે.

પાપી પિતા અને- સદ્ગુણી સીતા.

લેખક, “ મણિકાન્ત ” હળધરવાસવાળા.

કન્યાવિક્રયની કૂરતાનો અસરકારક ચિતાર ! “કરે
તેવું પામે” “ સોબતે અસર ” દારૂના દુર્ગુણનું ભયંકર
અને હાનિકારક પરીણામ વિગેરે વિષયોનો સમાવેશ આ
પુસ્તકમાં ઘણીજ સુંદર અને સરળ ભાષામાં કરવામાં
આવ્યો છે માટે તાકીદેનામ નોંધાવો, અગાઉથી ગ્રાહક
થનાર પાસેથી રૂ. ૧-૦-૦ પાછળથી રૂ. ૧-૪-૦.

અગાઉથી ગ્રાહક થનાર ગૃહસ્થે પોતાનું નામ ઠામ
નીચેને શીરનામે નોંધાવવું.

પ્રકાશક,

સોજતરીયા અધસ-બુકસેલર્સ.

કુ:-ગંધેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

પ્રાયશ્ચિત !

રે ! રે ! હૃદય ખસ જા બળી અંગારામાં તું રાખ થા !
પ્રાયશ્ચિત એ પુરું નથી જા ! જા ! હવે દુર્ભૂખ થા !
ખાવા કસાવી લોળી તહેં એા હૃદય દિલડા દૂર જા !
અનુદમ કંઈ એછો નથી રે ! ઝેરખા ! ખસ ઝેરખા !

દીધો દિલાસો ને પછી વિશ્વાસઘાતી કાં થયો ?
કન્યા અરણ્યે એકલી ત્યાગી હું તો નાસી ગયો !
કન્યા કપાળી વન વિષે ખૂની ખરે તેનો થયો !
રે ! રે ! બુસાયે ના કદાપી ડાઘ એ દિલમાં રહ્યો !

શોધું સકળ સંસારમાં પણ નિર્મળા મળશે નહિં !
રે ! નિર્મળા જો ના મળે ચીંતા કદી ચળશે નહિં !
રે'વું ફોંકરમાં રોજ રે શું કદા એ ટળશે નહિં !
શશિકાન્ત આ સંસારમાં શાન્તિ તને મળશે નહિં !

ડાંખે હૃદય ઠરરોજ મ્હારે ડાંખ એ રહેવો નથી !
આ મોહમય સંસારનો લ્હાવો હવે લેવો નથી !
સુખ સ્વપ્નમાં દીધું ન કો' દુઃખવંત મમ જેવો નથી !
કિસ્મત બન્યું કંગાલ કો'ને દોષ કે' દેવો નથી !

કાંટે હૃદય મ્હારું અરે ! લેને ફકીરી હું ફરું !
પણ જીંદગી છે જેર જેવી તો જીવીને શું કરું !
છે પાપ મય કાયા બધી તો મર્ણુથી શાને ડરું ?
ના પાપ જાયે મ્હોતથી રે ! રે ! મરીને શું કરું ?

કર્મે બનેલો અંધ છું ના રાહ કેા બતલાવશો !
અથડાઉ છો કૂટાઉ પણ રે ! રે ! દયા ના લાવશો !
નિર્દય ખુની ખાડે પડે ના ના નહિં અટકાવશો !
પોકાર કરશે કાઢવા ના પાસ તેની આવશો !

* * * *

રે ! બાર વર્ષ થયાં છતાં પણ ઘા હજી રૂઝતો નથી !
પ્રાયશ્ચિતનો કીડો હૃદય ત્યાગી જરા ખસતો નથી !
કોરે કલેજીું તે કોરો આનંદ મન વસતો નથી !
રે ! રે ! દિવાનો છું જરા પણ કો' દિવસ હસતો નથી !

પાપી જીગર ઝખ્મી થયું પણ ખૂન કાં ટપકે નહિ ?
રોતો સદા પણ અશ્રુ કેરું જીંદ કાં ટપકે નહિ ?
ખેંચાય નાડી ને નસો કાં એક પણ છટકે નહિ ?
આ દેહનું થડોયાળ ટક ટક ચાલતું અટકે નહિ !

સ્નેહી મથે પરણાવવા પણ લગ્ન તો કરવું નથી !
દુનિયા દિવાનો છો કહે એ દોષથી ડરવું નથી !
સંસાર પર પૂજો મૂક્યો બસ પંથ એ પળવું નથી !
રે ! મોહમાયાના સમુદ્ર વિષે હવે મળવું નથી !

આ જીંદગીને ત્યાગવા બે વાર મહેં ખટપટ કરી !
આયૂષ્ય દોરી ના કપાણી રે ! ગયો હું ના મરી !
રે ! મહોત નાસે દૂર મુજને દેખતાં બાંધે ડરી !
કંગાળ છું ! પાપિષ્ઠ છું ! છુટકો કરોને શ્રી હરિ !

મજનૂ બન્યો છું હાય ! હું લયલી વિના ઘેલો ફરું !
લયલી વિના હું શું કરું ? લયલી વિયોગે હા ! મરું !
લયલી લડસે છે ફસી મજનૂ હૃદય ડરતો નથી !
લયલી કબરમાં જૈ સુતી મજનૂ હજી મરતો નથી !

ફરહાદ તોડે ખડાડ ત્યાં શીરી મરણ પામી” સુણી !
માશૂકને મળવા ગયો ! છે રીત એ પ્રેમી તણી !
પણ હું અભાગી ! નીચ પાપી ! બેકદર થઈને ફરું !
રે ! નિર્મળા સ્વર્ગે જતાં આ દેહ કાં ધારણ કરું ?

આવે સુકન્યા સ્વપ્નમાં “શશિકાન્ત છો શાણા તમે !”
“શરણે રહેલાંને તણ સંસારમાં રે’વું ગમે ?”
“હું તો સુખી છું સ્વર્ગમાં પણ રીત તમ સારી નહિ !”
“વિશ્વાસઘાતી કાં થયા ? દિલમાં દયા ધારી નહિ !”

પળમાં હસે ! પળમાં રડે ! પળમાં ઘણી ગુસ્સે થતી !
પળમાં છુપાવી મૂખ કન્યા નિર્મળા નાસી જતી !
હું કરગરી પાચે પડું પણ નિર્મળા માને નહિં !
મમ હૃદય કેરા કદને દેવાંગના બાળે નહિં !

નિષ્કુર આ સંસાર આપે ભાળ ના બહાલી તણી,
જંગલ વિષે જઈ વૃક્ષને વળગી બિનવતો કરગરી;
વાતો બિડંગોથી કરૂં પણ કષ્ટ કો' કાપે નહિ,
દેખી મ્હને હસતાં બધાં ઉત્તર અરે ! આપે નહિ !

કો'વાર કાળી રાત્રીએ સમશાનમાં હું તો જતો !
લડ લડ ચિતાઓ જ્યાં બળે તે પાસ જ રેતો હતો !
લે રાખ તે સમશાનની આખા શરિરે ચોળતો ' !
હે નિર્મળા ! તું ક્યાં ગઈ ? પોકાર પાડી બોલતો ' !

*

*

*

*

*

પળ આંખ ઢાંકીને ઉઘાડું એ વિષે શું થઈ ગયું !
આનંદની મૂર્તિ સનમ સરકારનું દર્શન થયું !
જેવા ફરી એ જ્યોતને ઘેલો બનીને આથડું !
આનંદ ના નજરે પડે હું એકલો છાનો રડું !

તિરછી અને કાતિલ નજરથી આ જીગર અખમી કર્યું !
એ અખમમાંથી ખુન ટપકે ! તે છતાં ફિલ ના ડર્યું !
અખમે સહન કરવા ફરી ! બસ ખૂન ટપકાવા ફરી !
એ મોજ મેળવવા ફરી ! તલસૂં સમન જેવા ફરી !

ફરહાદ ! મજનૂ ! હે કલાપી ! સ્વર્ગમાંથી આવજો !
તમ માર્ગમાં ભુલ્યો પડ્યો છું રાસ્ત રાહ બતાવજો !
બસ પ્રેમની મૂર્તિ તહમે છો ઇશક મંત્ર પઢાવજો !
આ અર્ધદગ્ધ હૃદય જલાવી સાફ બાક બનાવજો !

મણિભાઈ ! આવો ! છો પ્રવાસી આપ પંથ અલેહના !
સાકી બની ખ્યાલી શરાબેથી ભરી પાને ભલા !
બાકી નહીં કે' રાખશે સાકી ! સખી દિલ આપ્રનું !
પીપો કરી ખાલી અખંડાનંદનો આશક બનું !

* * * * *

હુનીયાં હોવાની છે બધી બસ ઇશક ! ઇશક ! પુકારતી !
પણ ના પિછાને સનમને નાહક ગઝલ લલકારતી !
રે ! રોગ વણુ દર્દી ઠરે ! વાઝ્યા વિના ઝખ્મી બને !
સૌ ચશ્મ મીંચીને ફરે ! લાગે અજાયબ એ મ્હને !

ઓ ! ઇશકના અક્ષર પરે આશક બનેલા આવજો !
શું ઇશક ? ને છે શું સનમ ? તે રંકને સ્હમભાવજો !
સાકી શરાબો જામની સાથે પિછાન કરાવજો !
નહિ તો ગઝલ બેતો તણું દફતર ઉપાડી લાવજો !

હી ! હી ! બિરાદર બસ કરો એ જાહ કે' સ્હેલો નથી !
રે ! છે કંઠણુ પ્રેમી સનમનો ચાહ કે' સ્હેલો નથી !
એ રાહ પર જાતાં બુઓ ! કુરબાન શિર કે' એ કચ્ચો !
હુનિયાં તણા અપવાદ યા ભય દંડથી તે ના ડર્યો !

પાડે બરાડા સોયથી ખંજર ખમી તે શું શકે ?
પાદર જતાં ડરનાર જે જંગલ ભમી તે શું શકે ?
દિલમાં હળાહળ ઝેર છે આપી અમી તે શું શકે ?
રે ! શુદ્ધ પ્રેમ નથી ! સનમ સંગે રમી તે શું શકે ?

અધિકાર ઉત્તમ ઇશ્કનો ! વ્યભિચાર તેને ના ગણો !
 વાંચી શરાબોની સ્તુતિ બાપુ ! શરાબી ના બનો !
 નારી અનીતિવાનને પ્રેમી સનમ ના બાણુશો !
 મસ્તાન ને ઘેલા બની તેમાં મઝા ના માણુશો !

* * * * *

પ્રિય પાઠકો ! મમ પ્રેમની કરુણાજનક કથની લખી;
 રે ! છે અધુરી તે હજુ ! આગળ લખાઈ ના શકી !
 પુસ્તક ભરાયે કૈંક પણ ઉદ્ગાર મહારા ના ખુટે !
 હરિ હાથ લે ! ઝટ મહોત દે આ દેહથી આત્મા છુટે !

* * *

* * *

* *

છેવટ

એ રીત એ શશિકાન્ત ભૂલી ભાન દીવાનો થયો,
 વર્ષો ધિત્યાં પણ નિર્મળાની યાદ ના વિસરી ગયો,
 ના દેહનું કૈં ભાન છે સૂકાઈ કાષ્ટ સમો થયો,
 રે ! રક્ત સૌ ઉડી ગયું ખસ અસ્થિનો માળો રહ્યો.

દિન એક આબ્યું પૂર સરિતા જોસમાં વહેતી હતી;
 વાદળ છવાયું ગગનમાં વરસાદની વૃષ્ટિ થતી;
 ચમકે વિજળીઓ નલ વિષે ગગડાટ વાદળ ગાજતાં,
 આવે સપાટા પવનના સૌ ધર વિષે પેસી જતાં.

તે સમય સાધીને દોંબાનો તીર સરિતાને ગયો !
 લેખડ હતી ઉંચાણમાં તે સ્થાન જઈ ઉભો રહ્યો !
 “ઠાલી વિલંબ કરું નહિં આણું હવે મળવા લહેને !”
 “પ્રેમાળ બાળા સ્નેહથી સ્વીકારજે ! શશિકાન્તને !”

વિદ્યુતના ચમકારથી ચળકાટ જળમાં થઈ રહ્યો !
 “હૈ ! નિર્મળા !” એણું વદી શશિકાન્ત જળવાસી થયો;
 પત્નો મળ્યો ના તેહનો જળની સમાધી છે કરી,
 શશિકાન્ત આ સંસારમાં શોધ્યો મળ્યો ના કેં કરી.

તે બાણતાં સૌ લોક શોકાતુર અંતરમાં થયું,
 રે ! દિવ્ય પ્રેમી બેડણું સંસારને છોડી ગયું;
 હે ? દેવ ! તું સૌ દમ્પતિમાં પ્રેમ એવો સ્થાપજે;
 એ યુગલ આત્માને સદા શાન્તિ પ્રભુ તું આપજે.

*

*

*

*

બે, ચાર પ્રેમીએ મળીને નિર્મળા શશિકાન્તની !
 સમશાનમાં સરિતા તોરે પથર સમાધી છે ચાણી !
 તે પર લખ્યું “પ્રેમી યુગલ શશિકાન્ત ! કન્યા નિર્મળા !
 આનંદમાં અત્રે વસે સંસારનો દોડી પળા !”

*

*

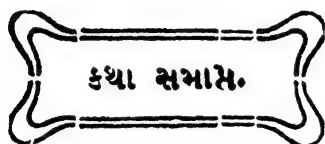
*

*

જે દિવસ પુત્રી નિર્મળાનો પ્રાણ પરલોકે ગયો,
 તે દિવસથી લોળો પિતા દુઃખથી પથારી વશ થયો;
 “ઓ ખ્યારી પુત્રી ક્યાં ગઈ ? હું મોહમાં અંધો રહ્યો.
 રે ! દિવ્ય મહારો દીવડો ! મુજ પાપથી ગ્રહ મૈ ગયો.”

ના પાસ કો'ને આવવા દે પતિને ગાળો દીયે,
 “તુજ વીણુ ખ્યારી પુત્રોનુંરે ! રક્ત પાપી કો પીયે ?
 જા દૂર થા ! જા દૂર થા ! એ દુષ્ટ રંડા સુજ થકી,
 તુજ ફંદમાં હા ! હું ફસાયો વાત થે કર્મે લખી.”

એ તીવ્ર પશ્ચાત્તાપથી પ્રેમી પિતા પાગલ થયો,
 ત્રણ માસ સેવી માંદગી સંસારને છોડી ગયો;
 લોકો તણા અપવાદથી પતિ પિયરમાં જ રહી,
 એ રીત એક કુટુંબની કણ્ણાબનક કથની કહી.

નીતિ, ભક્તિ, તથા વૈરાગ્યની ગમગોથી ભરપુર !

સચિત્ર સંગીત સુબોધ ખિંદુ.

લેખક:—“મણિકાન્ત” હળધરવાસવાળા.

સુંદર ત્રણ રંગમાં ચિત્રાયુક્ત આટ્યેપરનું પુંદું, ખીન્ન ચાર
 ચિત્રો ! તથા લગભગ ૮૦ પેજનું આકર્ષક પુસ્તક !

ડી ૦-૫-૦ પાંચેજ ભુદું.

સોલએજન્ટ, સોલિતરીયા-અધર્મ, બુકસેલર્સ.

કે.-ગણેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

મહારી મીઠી કોયલનું મ્હોત !

—ગઝલ—

સુકોમળ કંઠની કોયલ સુણાવી રાગ રમતી'તી;
 બિચારી બાગ ભમતી'તી અરે ! ઘાયલ કરી કોણે ?
 ન કો'ને દુઃખ તે દેતી ન કો'નું નામ તે લેતી';
 છતાં નિર્દોષ પર ગોળી અરેરે ! ! વાપરી કોણે ?
 કરી ઉત્પન્ન ફિરતારે હતી ના કોઇને ભારે;
 તથાપી તેહને હણુવા, અરે ! હિમ્મત કરી કોણે ?
 દુઃખી આ દિલ મહારાને અહા આરામ દેતી'તી;
 મધુર ગાન ગાતી'તી ગુણી ગાયક હરી કોણે ?
 હતો હું તેહનો આશક મીઠી મોહક હતી મહારી;
 મને નારાજ કરવાની કુબુદ્ધિ એ કરી કોણે !
 અહા ! આંખા તણી ડાળે મનોહર ટોકતી માળે;
 ઘડાકે ભોંચ પાડી પાપની ખ્યાલી ભરી કોણે ?
 નહિં કોયલ વિના ચાલે હવે આનંદ કો' આલે;
 અમારા પ્રેમની દોરી અરેરે ! ! કાતરી કોણે
 અરે ! કો' આંહીં આવોને ! સિતમગરને બતાવોને !
 કહું શિક્ષા સિતમની હું હવે ઘેલો બન્યો છું હું

“શશિકાન્ત.”

દીવાનો શશિકાન્ત !

—ગઝલ—

દીવાનાને તમે છોડી નકામા શીર ફેડો છો;
 અમારા અખમના ટાંકા તમે ગા માટ તોડો છો ? દો.
 દીવાની છે બધી દુનિયાં દીવાનો અન્યને ધારે;
 સમજવણુ પારકી પોથી સબળ વણુ કેમ છોડો છો ? દો.
 દીવાના હાલ આ સાથી ? અમારું દિલ જાણે છે;
 પરાઈ પીડ સાંભળવા તમે કાં જીવ જોડો છો ? દો.
 અખમ ઝેરી કટારીનો પિછાને છે પડ્યો જેને;
 દિશા દેખ્યા વિના જે તે દિશાએ કેમ દોડો છો ? દો.
 અમારા કદની કા'ણી સુણીને શું તમે કરશો ?
 અરે ! એ યાદને આપી પડેલાને પછાડો છો ? દો.
 છતાં ઇચ્છા તમારી છે અમારો હાલ સાંભળવા;
 કહું દુ'કાણુમાં કા'ણી મગર બાજી બગાડો છો ! દો.
 અરેરે ! એ કથા કે'તાં જીવર મ્હાડું જળી જશે;
 અધૂરી વાત એ રે'શે ભલા કાં દિલ લગાડો છે ? દો.
 સુણી શાણા દીવાનાની કથા દિલમાં દયા ધરજે;
 અરે ! વાજી'ત તૂટેલું તમે વીરા વગાડો છો. ? દો.

*

*

*

*

અમારા પ્રેમનો તંતૂ અરે ! આ ભાઈ તૂટ્યો છે !
 ભરેલો કુંભ અમૃતનો અરેરે ! હાય ! ફૂટ્યો છે !
 ખરે ! તે રોજથી અક્ષલ ખનનો છેક ખૂટ્યો છે !
 અમારા દિલનો ચોડા કરી તોફાન છુટ્યો છે !

*

*

*

પ્રભુ એ પ્રેમની દેવી ભલી દિલખર મહને લીધી !
 પતિ ભક્તિ તણો હેયે હતો હા ! મિષ્ટ વારિધિ !
 ભરીને પ્રેમની ખાલી હતી મહે' પૂર્ણ ના પીધી !
 અરે ! અલીમ જમડાએ ઉપાડી તેહને લીધી !

*

*

*

નિરખજે આ દિવાનાને નયનમાં 'નીર-આવે છે !
 હવે ફાટે હૃદય મહારૂં અરે રે ! ! ફેર આવે છે !
 કહી હું ના શકું કા'ણી 'દોવાની' લહેર-આવે છે !
 કલેજું કતલ કરવાને જુઓ ! સમશેર-આવે છે !

*

*

*

*

*

*

*

*

*

પધારો પ્રેમની દેવિ ! અહા ! પુષ્પે વધાવું છું !
 હમારો પ્રેમ છે કેવો ? હૃદય ખોલી બતાવું છું !
 અરે ! પણ તું નથી પાસે પછી કો'ને જણાવું છું !
 કબરમાં તું સખર કરજે ! ખબર લેવાજ આવું છું !

*

*

*

*

દોવાનો એટલું ખોલી હસ્યો હી ! હી ! અને નાઠો !
 દોવાનાને રડાવી મહે' અનુભવ મેળવ્યો માઠો !
 અવલની યાદ આપીને હૃદય તહેનું દુખાવ્યું મહે' !
 હવે પસ્તાગિં છું પૂરો અરે ! આ શું બનાવ્યું મહે' !

નિરાશ થવાની જરૂર નથી.

પરંતુ જે અન્ય વીશીઓમાં, લોજન ગૃહોમાં કે લપકાદાર લોભોમાં, અને ખુદ પોતાને ઘેર પણ જે અહીંના જેવી સ્વાદિષ્ટ ચાને ટેસ્ટફૂલ રસોઇ જમવાની આશા રાખશે તેા અવશ્ય નિરાશ થવું પડશે. પધારો અને ખાત્રી કરો.

કે. સુખ્યાદેવી, પોસ્ટની પાછળ સુંબઈ નં. ૨.

લેખક--“ મણિકાન્ત.” હળધરવાસવાળા.

કનૈયાની બંસી !

—ગઝલ—

કનૈયા કા'ન ચો મહારા ! બજાચો બાંસુરી ખ્યારા !

મધુરી બાંસુરી વાળે,

સુકોમળ કાનને લાગે !

રસાંક હું બાંસુરી રાગે,

અજબ જ્યોતિ હૃદય જાગે !

ઢળે અંતર અમીધારા, બજાવો બાંસુરી ખ્યારા ! કનૈયા !

ભુલીને લાન હું ભટકું,
 સુણાયો શબ્દ આ ક્યાંથી ?
 દિવાની થૈ દિશે દોડું,
 ઝમકતો નાદ એ જ્યાંથી !

દિયો દર્શન દયાવાળા, બળવો બાંસુરી ખ્યારા !-કનૈયા !

કહે છે લોક ‘કાનૂડો,’
 અજબ જાદૂ જરૂર જાણે !
 અહાહા !! બંસીના નાદે,
 નગર નરનારને તાણે !

ત્રિકમ લાખે બનું તારા, બળવો બાંસુરી ખ્યારા !-કનૈયા !

ગમે તે લોક છો બોલે,
 તમો પર પ્રેમ છે મહારો !
 ઉગારો આપની દાસી,
 ભરૂસો છે મને તારો !

નરોત્તમ ના થશો ન્યારા, બળવો બાંસુરી ખ્યારા !-કનૈયા !

કહે “ શંકર ” કનૈયાની,
 સુણીને બંસી હા ! સુંદર !
 બની ઘેલી સકળ ગોપી,
 મધૂરો નાદ એ મનહર !

બિલ્ વસજો હૃદય મહારા, બળવો બાંસુરી ખ્યારા !-કનૈયા !

❀ અલૌકિક પ્યારમાં મસ્તાન ! ❀

—ગઝલ—

બનીને પ્યારના જોગી, અલખ અંતર જગાવીશું;
 અમે બસ પ્યારના નામે, સુખે ગરદન કપાવીશું !
 હુજરો માલ મિલકત કે, વળી જાહોજલાલી કે;
 અમે દિલદારના બોલે, બધું પળમાં-બપાવીશું !
 અમોને ઝેરનું પ્યાલું, ભરી કો' પ્યારથી આપે;
 અમે શંકા વિના શરબત ગણીને-ગટગટાવીશું !
 કિતાબો જ્ઞાનની જોવા, જરા અમને નથી ગમતી;
 અમે કોરી કિતાબે પ્યારની બેતો-છપાવીશું !
 અમે શાળા સ્થપાવીને, ભરીશું પ્યારના ચેલા;
 તહાં બસ પ્યારના જાપો, અમે હરદમ-જપાવીશું !
 તપાવી લાલ કીધેલા, ઉન્હા લોખંડના સ્થંભે;
 કહો કો' “પ્યારને ભેટો !” મળી કાયા તપાવીશું !
 અમે મસ્તાન મહોબતમાં, દીવાના ખાસ દિલબરમાં;
 દિલાસો જો નહિ દેશે, કદમ ગરદન-ઝુકાવીશું !
 દોવાનો છો કહે દુનિયાં, નથી દરકાર દુનિયાંની;
 અમે બસ પ્યારના બંદા, બની સેવા-બજાવીશું !
 અમારા દર્દના માટે, દવા ના કામ કે આવે;
 અમોને પ્યારની પરવા ! મળે મોજે ભેંકાવીશું !

લયાનક ખડાડ તોડીશું, લડીશું શેરની સાથે;
 અમે તો પ્યારના મંત્રે, મહા મહેનત-ઊંઠાવીશું !
 અમારો પ્રેમ છે કાતિલ, નથી કાચો જરાએ કેં;
 કહો તો પ્યારની કૂંકે, ફના દુનિયાં બનાવીશું !
 રહીશું પ્યારની સાથે, મરીશું પ્યારના માટે;
 અમે આ ઝુંદગી દિલદારની પાછળ-લૂંટાવીશું !

✽ પદભ્રષ્ટ થયેલો લૌકિક પ્યાર ! ✽

—ગઝલ—

તપાવેલા તવા જેવું, અરે ! અંતર અમારું છે;
 તમારાં પ્યારનાં બિંદુ, પડ્યા પહેલાં બળી જશે !
 અમારી દિલ વાડીમાં બોંયાં ના પ્યારનાં રોપો;
 સુકાશે ને સડી જશે, કળી ફળ ફૂલ ના થાશે !
 અમારા મન રૂપી મચ્છી, ન આવે પ્યારની જાળે;
 કદિ સપડાય તો છેદી, સપાટામાં છુટી નાસે !
 અમારું મનરૂપી મૃગલું, ફસે ના પ્યારના ફાંસે;
 જશે નાસીજ જંગલમાં, નહિ કો' કાળ સપડાશે !
 અમારા દિલના દરિયે, નહિં મળશે મોંકું પાણી;
 ખરેખર છે બધું ખાઈ, પિશે તે તૂર્ત પસ્તાશે !

અમારા દિલનો શીશો, નથી શરખત શરખોનો;
 ઝરેલું ઝેર છે તેમાં, પૌતામાં પ્રાણુ તો જશે !
 અમારું મન નથી મેવો, ભરૂંસો ના લૂલી લેવો;
 જમીને દોષ ના દેવો, નહિં એ દુઃખ જોવાશે !
 અમોને નાથ ના કે'શો, ન અમને બાથમાં લેશો;
 ભેજડ અંતર અમારું છે, લયાનક દેખતાં ભાસે !
 નથી દિલદાર પર દિલ આ, નથી મહાપૂબમાં મોહ્યા;
 તમારાં નાઝ નખરાંથી, નહિં મન પ્યારમાં નહાશે !
 તમારી પ્યારની વાતો, અકારી કાનને લાગે;
 અમારા કાન છે ખડેરા, લલે બુલ બુલ પરી ગાશે !
 કિતાબો પ્યારની જોવા, જરા અમને નથી ગમતી;
 અમે તો પ્યારના દુશ્મન ! ન કો' પ્યાલો ભરી પાશે !
 અમે ના પ્યારના ચેલા, નથી માલીક મહોબતના;
 કરોડો કોસનું અંતર, પડયું પાછું ન સંધાશે !
 “કૃતધ્વી” લોક છો કે'તા, તમા-શી ? લોકની અમને;
 અમારામાં અમે રાજી, અમોને કોઈ ના રહાશે !
 સુનાં પીંજર અમારાં છે, મળે ના પ્યારની મેના;
 હતી તે હાથથી ગઈ છે, કદી પાછી ન દેખાશે !
 અમે તો પ્યારને બાળી, બનાવી બાબ બાધી છે;
 કદી લાખો ઇલાજોથી, સજીવન તે નહિ થાશે !
 અમોને છે નહિં પરવા ! સજીવન પ્યાર કરવાનો;
 અમારી હુંદગી આખી, ખરેલા ઝાડ સમ જશે !

❖ ❖ ❖ ઇશ્કનો અન્નમ ! ❖ ❖ ❖

—ગઝલ—

અરે ! ના ઇશ્કમાં પડશો, પડો તો ના પછી રડશો;
 બની કેં ઇશ્કના બંદા, મરાયા ઇશ્કના માટે !
 ઘણા જન ઇશ્કમાં ઘેલા, બની ઘરબાર મેલીને;
 જગાવી જોગ જંગલમાં ભરાયા ઇશ્કના માટે !
 ભલે હો શાહ કે સેવક, ભલે રાણી અગર દાસી;
 જહાંનુ સુખને વૈભવ, હરાયાં ઇશ્કને માટે !
 ખરેખર ખૂન કેં કીધાં, જૂદમનાં જામ પી લીધાં;
 પડીને પ્યારના ફંદે, ફસાયા ઇશ્કના માટે !
 ભલાં લેલી અને મજનૂં, પડ્યાં'તાં ઇશ્કની આગે;
 અરે ! અન્નમ એ આવ્યો, હુણાયાં ઇશ્કના માટે !
 વળી ફરહાદ ને શીરી, વિના મ્હોતે મુવાં બન્ને;
 કસોટી પ્યારની પર જૈ, કસાયાં ઇશ્કના માટે !
 અહા ! કેં રાજ્ય પલટાયાં, કુટુંબો નાશ કે પામ્યાં;
 વહેતા ખૂનથી ખાડા, ભરાયા ઇશ્કના માટે !
 કથે 'શંકર' નથી રહેલો, કઠણ છે ઇશ્કનો રસ્તો;
 ભલા કેં ઇશ્કના ચેલા, ચવાયા ઇશ્કના માટે !

આય મારા ખુદા બબુચકને ઘણુંએ કહ્યું કે,
“ઑટોમોહિની” હનીઆતું એક માનીતું સેંટ
 છે. કે જેની ચંબેલીની ખુશખો ચાર દિવસ સુધી ટકી
 રહે છે. પણ તેમણે માન્યું નહી અને હવે પસ્તાય છે.
 જુઓ તેમનો ચહેરા ભલતું ઑટો વાપરનાર.

કી. ર), વાા, વા,
 સોલ એજંટ—મોહીની એજન્સી.
 જુમામસીદ—મુંબઈ. નં. ૨.

ફરિયાદ.

—ગઝલ—

ફસાયો મોહના ફાંસે બચાવો ! કો' કનૈયાને !

સકળ ગોપી મળી ઘેર્યો છુડાવો કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

અરે ! અવળી વહે ગંગા ! ચ્હડે નીર નેવનાં મોલે !

ડુબે છે નાવમાં નહીંઓ ! બતાવો ! કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

પ્રથમ જે કૃષ્ણને દેખી અહા ! ઘેલી થતી ગોપી !

બન્યો તે ગોપીમાં ઘેલો ! જગાવો કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

મધૂરી બંસીના નાદે ! સકળ કુરબાન તન કરતી' !

પડી શું બંધ એ બંસી ! જણાવો કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

હતો નિર્લેપ જે યોગી ! બન્યો તેલુબ્ધ લલનામાં !

પરાધિન પિંજરે પેઠો ! ઉડાવો ! કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

કનૈયો નીજને બૂલી ! બન્યો સૌન્દર્યનો બંદો !

અલૌકિક પ્રેમની બંસી ! સુણાવો કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

કરે છે હાસ્ય સૌ ગોપી ! કનૈયાનું હૃદય રોતું !

કરાવી જ્યોતની આંખી ! હસાવો ! કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

કથે “શંકર” સિતમ વરસે ! સળગતી આગ અંતરમાં !

અખંડાનંદનું દર્શન ! કરાવો કો' કનૈયાને ! ફસાયો.

ઘાસાની વાટ જોતી વીરહી વામાનું

ખટરતુનું અવલોકન !

ગઝલ--સોરઠી (હરિગીતમાં પણ ચાલશે.)

પરદેશમાં પ્રિયતમ ગયા નારી તજી ન્યારા થયા;

રે ! વાયદા જાણે વહ્યા ભરથાર-કાં આવ્યા નહિં ?

આવી વસંત રૂતુ રૂડી કુલ પાન વૃક્ષે લાવતી;

ના લાવતી દિલ દાહ છે દિલદાર-કાં આવ્યા નહિં ?

કલ્લોલ સૌ પક્ષી કરે કોયલ કરે ટોંકારરે;

સંતાપતા એ શબ્દ હા ! સુખકાર-કાં આવ્યા નહિં ?

ગ્રીષ્મે ઘણી ગરમી પડે બળતું હૃદય આજું બળે;

પણ પ્રેમ પાણી પ્રીતથી પાનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

પંખા પવન ગમતાં નથી અત્તર સુગંધી શું કરું ?

વાલમ વિના વસમું બધું વરનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

વર્ષા વિષે વારી પડે હરિયાળી સૌ પૃથ્વી કરે;

નવ શાન્ત હું મમ શરિરના શણગાર-કાં આવ્યા નહિં ?

આકાશ ચમકે વિજળી ગગડાટ વાદળ ગાજતાં;
બોલે પપૈયા મોર પણ દુઃખહાર-કાં આવ્યા નહિં ?

આસો પુનમની ચાંદની રત્ન શરદમાં શોભે ઘણી;
પણ અધર રસ પાનાર ને પીનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

પંથી ઘરે પાછા ફર્યા દિપોત્સવી દિન આવિયા;
વિરહી હૃદયમાં બહાલથી વસનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

હેમંતમાં સૌ હોંશથી નરનારોઓ કીડા કરે;
ચતુર કહીને ચિત્તથી રહનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

ઠંડી પડે થરથર ધ્રુવનું બાળા બની છું બહાવરી;
પકવાન સાથે પ્રેમથી જમનાર-કાં આવ્યા નહિં ?

વાયું શિશીરે વાય છે વામા ઘણી ગભરાય છે;
મમ કષ્ટને હરનાર એ સરદાર-કાં આવ્યા નહિં ?

કુલ પાન વણુ વૃક્ષો થયાં ભયકાર આ ભવ ભાસતો;
અકળાઉં છું અબળા તણા આધાર-કાં આવ્યા નહિં ?

*આવ્યા દિવસ હોળી તણા મોહન પધાર્યા મંદિરે;
વામા ગળેવળગી પડી વહાલા ભલે આવ્યા અહિં !

ઝેવફા ભરથારને !

—ગઝલ—

નથી જો પ્યારની પરવા !
 સગાઈ કાં બતાવો છો ?
 સગાઈ જો ગણો છો તો,
 ઠગાઈ-કાં બતાવો છો ? નથી૦
 સગાઈ લગ્નથી સાંધી,
 સગાંએ ગાંઠ આ બાંધી !
 અરે એ ગાંઠને તોડી,
 જુદાઈ-કાં બતાવો છો ? નથી૦
 પ્રભુ છો પ્રાણથી પ્યારા !
 સદા શિરછત્ર છો મહારા !
 બનીને ઝેવફા બંધાલા !
 બુરાઈ-કાં બતાવો છો ? નથી૦
 હૃદયમાં જો હતી ચોરી,
 ફસાવી નાર કાં ભોળી ?
 સગાઈ સાંધતાં ખેલાં,
 સફાઈ-કાં બતાવો છો ? નથી૦
 અમારું ચિત્ત હરવાને,
 અમોને હાથ કરવાને !
 અમારી સાથ વરવાને,
 બલાઈ કાં બતાવો છો ? નથી૦

અમોને છે અતી આશા !

તમારો પ્રેમ મેળવવા !

જુની આંખે નવી ખ્યારા !

નવાઈ-કાં બતાવો છો ? નથીં

તમારા પ્રેમને સાફ,

કફં કુરખાન તન મહાફં !

છતાં હે નાથ ! મહારા !

બેવફાઈ-કાં બતાવો છો ? નથીં

પડું તમ ચર્ણુમાં ખ્યારા !

દયા હા ! ક્યાં બતાવો છો ?

તમારે આશ્રયે આવી !

અરેરે !!-કાં સતાવો છો ? નથીં

“ અમારા કંથના માટે ! ”

—ગઝલ—

અમે આ દેહ ધારી છે, અમારા કંથના માટે;

વળી માયા વધારી છે, અમારા કંથને માટે ! અં

પિયર પળમાં તજી દઈને, સુભાગી સાસરે આવ્યાં;

રમત સરવે વિસારી છે, અમારા કંથને માટે ! અં

પિતાથી લાડ કરતાં'તાં પજવતાં માતને ભારે;
 હવે ખુદ્ધિ સુધારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 કહ્યું ના કોઈનું કરતાં, અતી ઉન્મત્ત થઈ ફરતાં;
 હવે તો લાજ ધારી છે અમારા કંથના માટે ! અં
 જીનાંની પ્રીત તોડીને નવાથી સ્નેહ જોડીને;
 ગરવની ગાંઠ ગાળી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 દુંકારા સાસુના ખાધા, નણુંદના ખોલ સાંખ્યા છે;
 ક્ષમાની ઢાલ ધારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 પરાધિન પિંજરે રહીને, હશે કદી કષ્ટ કેં વેઠ્યું;
 ઉઢાસી ટેવ ટાળી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 પતિની સેવ છે સાચી, રહી નિજ નાથમાં રાચી;
 અનીતિ તો અકારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 ધરી શણગાર શુભ અંગે, ઠમકતી ચાલ ચાલીને;
 શરીર શોભા વધારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 કહે તે કંથ કરવાના, પતિને દેવ ગણવાનાં;
 અડગ એ ટેક ધારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 પતિના સુખમાં સુખીયાં, પિયૂના દુઃખમાં દુખિયાં;
 સરસ શૌંત એ સ્વિકારી છે, અમારા કંથના માટે ! અં
 પતિનું આંસુ પડશે ત્યાં, અમારું લોહી આપીશું;
 પતિવ્રત માળ પહેરી છે, અમારા કંથના માટે ! અં

ધનવાન અભિમાની સગાઓને ઠપકો !

ગઝલ સોરઠી-(હરીગીતમાં પણ ગવાશે.)

આવ્યા તમારે આંગણે આવો લલે કે'તા નથી;
 કરિયે પ્રણામ સલામ પણ કે' લક્ષમાં લેતા નથી !
 કહો શેઠ કુશળ દેમ છે ? તમ બાળ બચ્ચાં કેમ છે ?
 આ રંકના પર રે'મ છે ? ઉત્તર અરે દેતા નથી !
 નવ બેસવા આસન કરો, નવ પાન સોપારી ધરો;
 અવલોકતાં અવળા ફરો, સ્હામું જરા જોતા નથી !
 જળ પાત્ર નિજ હાથે ભરી, પહેલાં તમે સ્હામે ધરી;
 વિવેકની વૃષ્ટિ કરી, પાતા અગર પી-તા નથી !
 જળપાન વણુ કહેવે કયું, અંતર અમારું હા ! બળ્યું;
 ના ધ્યાનમાં આપે ધર્યું, નરમાસમાં નહાતા નથી !
 કે' વાત જો કરીએ અમે, પણ સાંભળો ના તે તમે;
 ના બોલવું તમને ગમે, કિરતારથી ખેંચીતા નથી !
 દુઃખ-વાત તમ પાસે કહે, ના રે'મ તમ હૃદયે રહે;
 અમ આંખથી આંસુ વહે, એ આંસુડાં લેહોતા નથી !
 ધનહિણુ શું હલકા અમે ? ધનવાન તે ભારે તમે ?
 તમને સદા ચહિયે અમે, અમને તમે સ્હાતા નથી !
 અંધા બનો અભિમાનમાં, ના વાત લ્યો કે' ધ્યાનમાં;
 છેવટ જવુંજ સ્મશાનમાં પણ ગર્વને તજતા નથી !
 છે રંક રાજા હારમાં, કિરતારના દરબારમાં;
 કો' ઉંચ નીચો-ધારમાં, જૂઠું અમે ગાતા નથી !

“ વફા પર વફા. ! ”

—ગઝલ—

સનમ ત્હારી બુદ્ધાઈમાં, જળુ છું હું મરું છું હું;
તને તેની નથી પરવા, કદમ બોસી કરું છું હું !
વિરહના તાપથી ત્રફડુ, છતાં કાં જાય તરસાવી !
કદમ બોસી અમારી કે, અરેરે ! ! કામ ના આવી !
પુંજરી હું પડું પાચે, દયા દેવી ન તું લાવે !
અમારી બંદગી બિલકુલ, નજરમાં હાય ! ના આવે !
બુદ્ધાની બંદગી કરતાં, બુદ્ધા બહેસ્ત બક્ષે છે !
નગુણી નાર છે તું તો, અગર શયતાન પક્ષે છે !
અરે ! ના થા અભિમાની, બુદ્ધાને એ નહિં ગમશે !
પ્રભુ પ્રેમી પરે રાજી, તુમાખી આખરે નમશે !
અયે દિલબર ! દિવાનો હું, બન્યો છું પ્રેમમાં ત્હારા !
રહમ કર તું ! રહમ કર તું, સુખન આ સાંભળી મ્હારા !
નથી દૌલત તણી પરવા ! નથી શુલ્કઝાર વણુ ગમતું !
હૃદય દિલદારના દિદારના, દર્શન વિષે લમતું !
હવે તરસાવ ના ખ્યારી ! હવાલે જીવ હું આપું !
કહે તો તીવ્ર તલવારે, સનમ મુજ શીશ હું કાપું !
પિવાડયો જામ મ્હોબતનો, હવે ખ્યારી પચાવા દે !
સનમ મસ્તાન મનડાને, મઝા મોઝો મચાવા દે !
સનમ ત્હારી બુદ્ધાઈમાં, અમારી જીંદગી ખારી !
સનમ ત્હારી બુદ્ધાઈમાં, અમારી મ્હોતની વારી !

સનમ જે રહાય આપણને, છતાં તેને નહિં ચહિયે !
 અરે ! ઈન્સાફની રાહે, સદા તહેના થઈ રહિયે !
 સફા થઈ ઈશ્ક વ્યાપારે, નફાતું નામ ના જોયું !
 “બક્ષ પર ના જક્ષ” કર તું, ખક્ષ થાતાં બધું ખડોયું !
 પ્રથમ જો પ્રેમ આપો તો, દઈને લૂટશો ના ! ના !
 મગર મરજી તમારી તો, અવલથી આપશો ના ! ના !
 અરે ! એ પ્રેમ તૂટયાથી, જીગર બસ તૂટશે હેતું !
 જહાંથી તે થશે ખાતલ, ઝબાહિર ખૂટશે હેતું !
 રમત ના પાલવે એવી, અરે ! એ હાસ્ય ના કરવું !
 સનમ ભયભિત એ સોદો, સદા એ રાહથી ડરવું !
 અમી તુજ આંખમાં રાખી, ભ્રમરને લેટવા દેને !
 અધર પર મધ રહેલું તે, લખોથી ચુસવા દેને !
 દુઃખી આ જીંદગી મહારી, સુખી હેને થવા દેને !
 સનમ બેહાલ દર્દીને, દવા દેને ! દવા દેને !
 સનમ તું બોલ બોલે તે, સુખન છે શાસ્ત્રના મહારે !
 ચતુરા હું બનું ચેલો, ગુરૂપદ તું ભલે ધારે !
 “દિવાનો” છો કહે લોકો, નથી પરવા મહને હેની !
 ઉદાસી આશરે આબ્યો, ઉંડાવી દેજ બેચેની !
 હવે તો હદ થઈ હાથે ! હઠીલી હઠ ધરી ખડોશે !
 કળા મહારી થશે એથી, ભરીને પેટ તું રોશે !
 પછી અફસોસ તું કરશે, નહિં આશક મળે આ’વો !
 સનમ તું ભોગવી લેને, ભલો સંસારનો લ્હાવો !

“તો શું ? ! ! ! ”

—ગઝલ—

કદર વણુ નોકરી કો'ની કરી યા ના કરી ‘તો શું ?’
 ચકિન વણુ હસ્તમાં માળા, ધરી યા ના ધરી—‘તો શું ?’
 મહોબત વીણુ મહબુબની, કદી સંગાથ બેસીને,
 શરાબોની સરસ પ્યાલી, ભરી યા ના ભરી—‘તો શું ?’
 મહા મહીના તણી મોસમ, ગગનમાં વાદળી ગાળે;
 અરે ! એ વાદળી ભૂ પર ઝરી યા ના ઝરી—‘તો શું ?’
 ચતુરાને નથી રહાતો, ચતુરા ના મને રહાતી;
 કદી એ સ્નેહ વણુ સાદી, ઠરી યા ના ઠરી—‘તો શું ?’
 અનીતિ કાર્ય આદરતાં, અવલથી ના ડરી રામા;
 બનીને બ્રષ્ટ ભુંડી તે, ડરી યા ના ડરી—‘તો શું ?’
 મનુષ્યોથી ભરી હોડી, ડુબી જૈ મધ્ય દરિયામાં;
 પડી ઉંધી તરી પાછી, તરી યા ના તરી—‘તો શું ?’
 નથી મન મોહમાં રમતું કદી ના કામની ઇચ્છા;
 અરે ! કુબળ મળી ‘તો શું ?’ મળીને શુલ પરી—‘તો શું ?’
 ગઈ ધરને તજી રામા, અવરથી સ્નેહ છે સાધ્યો;
 પછી પસ્તાઈને પાછી, ફરી યા ના ફરી—‘તો શું ?’
 કમાયો કષ્ટથી પૈસા, કદી કોડી નહિં ખરચી;
 મુરખ મુફલિસ રહ્યો ‘તો શું ?’ અગરદૌલત મળી—‘તો શું ?’
 કહે ‘શંકર’ ધરીને જન્મ, જો પરમાર્થ ના પોષ્યો;
 જીવે જગમાં કદી ‘તો શું ?’ ગયો તે જો મરી—‘તો શું ?’

કુદરતને !

—ગઝલ—

અરે ! ઓ કારમી કુદરત ! તને અવળું સુઝયું ક્યાંથી ?
 સુધાર્યું હોત તો સુધરત ! તને અવળું સુઝયું ક્યાંથી ?
 સુશોભિત ને સુગંધી છે છતાં કાંટા ગુલાબે કાં ?
 મહા ખેંચાણ મુકયું છે અયે ! કુદરત ! શરાબે કાં ?
 ભર્યું ત્રણ લાગમાં પાણી જમિન તો એક લાગે છે ?
 છતાં જળ છે બધું ખાડું ! કહે એ ઠીક લાગે છે ?
 રૂંડો રજની તણો રાજ કલાંકિત ચંદ્ર કાં કીધો ?
 બનાવ્યો કેમ ક્ષય રોગી ? અરે ! અપવાદ કાં કીધો ?
 મનોહર કંઠની કોયલ કરી કાં તેહને કાળી ?
 બનાવ્યો બગ રૂપાળો કાં ? તને કો' ના શકયું ખાળી ?
 સુગંધી સુકત કરતુરી અહા ! કાળી કરી કુદરત !
 સફેદી છે છતાં કાંદો અરે ! બદબો ભરી કુદરત !
 પુરા પ્રેમી પપૈયાને તૃષાતુર કેમ રાખે છે ?
 કરે દરકાર ના લેના પરે તું રે'મ રાખે છે !
 નથી પીનાર કો' પાણી ભર્યા મીઠાં સરોવર જ્યાં !
 અરે ! કે' દેશ છે એવા પુરૂં પાણી મળે ના ત્યાં !
 ગુન્હો શું છે ? ધુવડને તે દિવસમાં ના શકે દેખી !
 હળાહળ ઝેર છે જેમાં સફેદી સોમલે મૂકી !
 ઘણા છે દાખલા એવા ગણાવું શું ? તને કુદરત !
 અજબ કાંટા અરે ! તહારા ! જણાવું શું તને કુદરત !

કર્મની વિચિત્રતા !

—ગઝલ—

કરમ તહારી કળા ન્યારી ! હજારોને નચાવે છે !
 રહુડે જે ચક્કરે તહારા ઘણું તહેને લમાવે છે ! ૩૦
 હતો જે કાલ લીખારી અને ધનવાન તે આજે !
 અહા ! ધનવાનને પળમાં લમી લીક્ષા મગાવે છે ! ૩૦
 હજારો મૌજ જે કરતા મહારાજ કહેવાતા !
 તળવી મૌજ તહેને તું અહા ! બાવા બનાવે છે ! ૩૦
 લગનનાં વાગતાં વાળાં ગવાતાં ગીત બહીવાનાં !
 અરે ! એ ઘેર તું પળમાં મરણ પોકો પડાવે છે ! ૩૦
 નહિં કે વાત જે સમજે અલણ ન્યાં ત્યાંજ અથડાતો !
 બનાવી જ્ઞાનિ તું તહેને અતી ઊંચે રહાવે છે ! ૩૦
 સુવાસણ હોય જે નારી પતિની પ્રાણુથી ખ્યારી !
 અરે ! વિધવા બનાવીને ખીચારીને રડાવે છે ! ૩૦
 બનાવે યોગીને ભોગી કરે બળવાનને રોગી !
 નીચાની ઊંચના પાસે ગુલામી તું કરાવે છે ! ૩૦
 ઘડીમાં તું રડાવે છે ! પલકમાં હા ! હંસાવે છે !
 કથે “શંકર” તું ફંદામાં સકળ જગને ફસાવે છે ! ૩૦

“અમારું ના સગુ કોઈ !”

—ગાઝલ—

અહા ! દુનિયાં બધી જોઈ, અમારું ના સગુ કોઈ !
 રહે સૌ સ્વાર્થને રોઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 કૃપાળુ તાત યા માતા, લજ્જન સૌ સ્વાર્થનાં ગાતાં;
 ભલે હો મા જણ્યો ભાઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 સગા કાકા અને કાકી, નથી કે સ્વાર્થ વણુ બાકી;
 ભલે ભગિની અને ફોઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 મુતા સુત કે હથે નારી, સગાઈ સ્વાર્થની ખ્યારી;
 વિના તે નાંખશે ઘોઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 અહા ! મામા અને મામી, વળી માસા અને માસી;
 પડ્યાં સૌ સ્વાર્થને મોહી, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 સધાયે સ્વાર્થ તો ખ્યારા, તહિં તો લાગશે ખારા;
 કરે છે સર્વ બદખોઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 વિના સ્વાર્થે અરે ! બ્રાતા ! નથી કે’ મિત્ર પણુ થાતા;
 સંબંધી હોય હરકોઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !
 સગો છે શ્રીહરિ સાચો, અહા ! સૌ તેહને યાચો;
 જપીશું નામ સુખદાઈ, ‘અમારું ના સગુ કોઈ !’ અહા !

ખાસ વાંચવા લાયક !

સચિત્ર ગુજરાત સ્તોત્ર.

(ગુજર્જર રાજ્યના રસીક ટુંકા ઇતિહાસ સાથે કાવ્યમાં.)

લેખક:-“ મણિકાન્ત ”-હજીરવાસવાળા.

કી. રૂ. ૦-૩-૦. બહારગામથી મંગાવનારે રૂ. ૦-૩-૬ ની
પોસ્ટની ટીકીટ ખીડવી.

સોલએજન્ટ, સોજીતરીયા-અધર્સ, બુકસેલર્સ.

કે.—ગણેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

“ મણિકાન્ત ” નાં લખેલાં પુસ્તકો.

મણિકાન્ત કાવ્યમાળા, (સચિત્ર આવૃત્તિ ૬ ડી)	૨-૦-૦
પાપી પિતા અને સદ્ગુણી સીતા છપાય છે. આવૃત્તિ ૨ જી)	૧-૪-૦
સંગીત સુબોધ-બિંદુ. સચિત્ર	૨ જી) ૦-૫-૦
સંગીત મંગળમય. સચિત્ર	૮ મી) ૦-૫-૦
નિર્ભાગી નિર્મળા સચિત્ર	૭ મી) ૦-૫-૦
ગુજરાત સ્તોત્ર. (સૂચીપત્ર સાથે) સચિત્ર	૧ લી) ૦-૩-૦
અક્ષહત્યા યાને આપઘાત કે ખૂન ?	૨ જી) ૦-૩-૦
જ્ઞાન પ્રવાહ.	૧ લી) ૦-૨-૦

સોલ એજન્ટ:-સોજીતરીયા અધર્સ બુકસેલર્સ.

કે. ગણેશવાડી લખમીદાસ ખીમજીનો માળો.

પોસ્ટ નં. ૨-મુંબઈ.

વિદ્યાર્થીઓ, વેપારીઓ, બહાર-

ગામના વીજીટરો તથા

ફેમીલીઝમાટે ખાસ સગવડ

ધરાવવાવાળું

મુખ્યમાં એકજ

શ્રી નુસોલ હોમીયોપાથી

ટલીયાકીઝ એડ્ડસ

" લોજ "

ટ. કાર્ડ મારકેટ સ્ટોરે, મુંબઈ.
ટલીફોન નં. ૨૭૨૦.

આ

લોજ

હાલમાં

નવા માલીકો

તથા નવી

મેનેજમેન્ટ હેઠળ

ગુજરાતી ઢબ

પ્રમાણે ચલાવવામાં

આવે છે. જેનો

અંદર હોલેક્ટ્રીક લાઈટ

પંખાની તથા લીફ્ટની

ખાસ સગવડ રાખવામાં

આવી છે. એક વખત

પધારો અને ખાત્રી કરો.

મણિકાન્ત કાયવ્યમાળામાં આવેલાં સુંદર અને ભાવમય ચિત્રોની નોંધ-પુસ્તકની કીં. રૂ. ૨-૦-૦.

૧ વિભુ વાક્ય !	૧૬ નળદમયંતી વનવાસ !
૨ નીતિબોધ !	(અસ્તોદય.)
૩ “અમારા કંથને માટે !”	૧૭ સાલ મુખારક !
૪ “પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યાર !”	૧૮ ગુર્જર દેવી !
૫ કન્યાવિક્રયનો કપાલો !	૧૯ ભીમદેવની સ્વારી !
૬ સ્વરૂપ પ્રશંસા !	૨૦ સતીનો આપ !
૭ “અહાહા ! આજે છે હોરી !”	૨૧ રક્ષાબંધન !
૮ પ્રેમ ચેષ્ટા !	૨૨ નિર્દોષ નિર્મળા !
૯ સૌન્દર્ય વર્ણન !	૨૩ શશિકાન્ત !
૧૦ વીરહી વામા !	૨૪ શોકાતુર નિર્મળા !
૧૧ કનૈયાની અંસી !	૨૫ દુઃખી પિતા !
૧૨ માયાનો ત્યાગ !	૨૬ બ્રહ્મહત્યા !
૧૩ મરણ પથારીપર પશ્ચાત્તાપ !	૨૭ મહર્ષિ પરાશરનો આશ્રમ.
૧૪ પસ્તાવો !	૨૮ પ્રાર્થના !
૧૫ રાજા અને યોગી !	૨૯ અર્પણ મહાત્મા શ્રી ગાંધીજી !
	૩૦ લેખક, મણિકાન્ત.

સોલ એજન્ટ, સોલતરીયા બ્રધર્સ-બુકસેલર્સ.
ડૉ. લખમીદાસ ખીમજીનો માળો, ગણેશવાડી-મુંબઈ નં. ૨.

ખાસ વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

સચિત્ર મણિકાન્ત કાવ્યમાળા. (આવૃત્તિ ૬ ઠી) ...	૨—૦—૦
„ સંગીત મંગલમય („ ૮ મી) ...	૦—૫—૦
„ સંગીત સુખોદ્ધર્ષી („ ૨ જી) ...	૦—૫—૦
„ નિર્ભાગી નિર્મળા... („ ૭ મી) ...	૦—૫—૦
„ ગુજરાતસ્તોત્ર (ગુજર્જર રાજ્યના ઢુંકા ઇતિહાસ સાથે)	૦—૩—૦
બ્રહ્મહત્યા યાને આપઘાત કે ખૂન ? (આવૃત્તિ ૨ જી) ...	૦—૩—૦
જ્ઞાન-પ્રવાહ	૦—૨—૦
હીરાકણી (કષ્ટ કાપનાર)	૦—૧૩—૦
કલાપીનો કેકારવ	૨—૪—૦
કલાપીનો વિરહ	૧—૪—૦
કલાપિનું સાક્ષર જીવન	૦—૫—૦
હરિપ્રેમ પંચરશ્મી (મસ્ત કવિ કંથારીઆની)	૧—૦—૦
હિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર (ઘટાડેલી કીંમત.)	૦—૧૨—૦
ચાર યોગી (અસરકારક)	૦—૧૨—૦
વિદ્યારથી વાડી... ..	૧—૦—૦
ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તાઓ.	૦—૮—૦
શીવા આવની	૦—૮—૦
નક્ષત્રીકાન્ત (ઘટાડેલી કીંમત.)	૦—૧૦—૦
દુઃખીયારી દુઃખતર („)	૦—૧૨—૦
શ્રી ભોજસુખોદ્ધર્ષ રત્નમાળા... ..	૨—૪—૦
અદ્ભુતનાનંદ-મોક્ષમાર્ગ	૧—૦—૦
જ્ઞાનોત્તેજક કાવ્ય (ઘટાડેલી કીંમત)	૧—૦—૦
અનંગવિષ (સચિત્ર નવલકથા)... ..	૨—૦—૦
ત્રણ ભાષાનો ભોમિયો	૦—૧૨—૦

સોજતરીયાં બ્રધર્સ—બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

ઠે. ગણેશવાડી—મુંબઈ નં. ૨.

મુમુક્ષુઓ તથા વેદાન્તના અભ્યાસીઓને ખાસ મનન કરવા
લાયક શાંકરભાષ્ય ઉપરથી સારાંશમય રચાએલો ઉત્તમ ગ્રંથ

અદ્વૈતાનંદ મોક્ષમાર્ગ.

સુંદર બાંધણીનું, સોનેરી નામવાળું પાકું પુઠું. કી. રૂ. ૧-૦-૦.

સોલતરીયા અધર્મ બુકસેલર્સ.

ડે. ગણેશવાડી—મુંબઈ નં. ૨.

ત્રણ ભાષાનો ભોમીયો.

આ જમાનામાં અંગ્રેજી વિના એક જાતનો અંધારો છે એમ
કહી શકાય. ઉપલું પુસ્તક વાંચ્યાથી બહુ થોડા વખતમાં અંગ્રેજી
શીખી શકાય છે. કી. ૦-૧૨-૦.

સોલતરીયા અધર્મ બુકસેલર્સ.

ડે. ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

બુકસેલરો તથા સામટી નકલ ખરીદનાર
માટે ખાસ ભાવ.

નિર્ભાગી નિર્મળા.				સંગીત મુખ્યોધિપિંદુ.				સંગીત મંગળમય.			
કૌપી.	રૂ.	આ.	પા.	કૌપી.	રૂ.	આ.	પા.	કૌપી.	રૂ.	આ.	પા.
૧૨	૩	૦	૦	૧૨	૩	૦	૦	૧૨	૩	૦	૦
૨૫	૫	૧૨	૦	૨૫	૫	૧૨	૦	૨૫	૫	૧૨	૦
૫૦	૧૧	૪	૦	૫૦	૧૧	૪	૦	૫૦	૧૧	૪	૦
૧૦૦	૨૨	૦	૦	૧૦૦	૨૨	૦	૦	૧૦૦	૨૨	૦	૦
૨૫૦	૫૨	૦	૦	૨૫૦	૫૨	૦	૦	૨૫૦	૫૨	૦	૦

સોલ એજન્ટ:—સોલતરીયા અધર્મ બુકસેલર્સ.

ડે. લખમીદાસ ખામળનો માળો—ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

ગઝલોના શોખીનો અને પ્રેમમસ્ત વાંચકો માટે ખાસ !

હરિપ્રેમ

પંચદશી.

કલાન્ત કવિ. ખાલાશંકર ઉ. કંથારીઆ કૃત. આ પુસ્તક પ્રેમ અને વિરહની ગઝલોથી વિભૂષિત છે. વાંચવાથી અત્યંત આનંદ તથા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં મુકેલો કાવ્ય જીવન નામનો લેખ ખાસ મનન કરવા લાયક છે. અસલ કી. રૂ. ૧-૦-૦ ઘટાડેલી કી. રૂ. ૦-૧૨-૦

કલાપીનું

સાક્ષર

જીવન.

લાઠીના ઠાકોરશ્રી સુરસિંહજી (કલાપી) નું રસમય સાક્ષર જીવન. તેમના અતિ ગાઢ અને લાંબા પરિચયવાળા રા. સંચિતના હસ્તે લખાયેલું છે, અને તે કલાપીને વખાણનારા પ્રેમ મસ્ત વાંચકોને ખાસ વાંચવા લાયક છે.

કી. રૂ. ૦-૫-૦.

કલાપીનો

વિરહ.

રાજવીકવિ “કલાપી”ના ખાસ અંગતમિત્ર મસ્ત કવિ ત્રિભુવનનો લખેલો આ વિરહ પ્રેમી વાંચકોને વાંચી મનન કરવા લાયક છે. ઉંચા કાગળ ઉપર છાપેલું પાકી ખાંધણીનું પુસ્તક કી. રૂ. ૧-૪-૦.

સોજીતરીયા બ્રધર્સ બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

૬. ગણેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

કલાપીનો
કેકારવ.

આ પુસ્તક સુપ્રસિદ્ધ છે. એટલે તેનું વિવે-
ચન કરવાની જરૂર નથી. નવી આવૃત્તિ કીં.
રૂ. ૨-૪-૦.

હીરાકણી.
(કષ્ટ કા-
પનાર.)

મનુષ્ય માત્ર સદા સુખની પાછળ દોડ્યા કરે છે.
કેટલાક તો સુખને બદલે તેનો પડછાયોજ મે-
ળવી સુખસંપાદિત કર્યું સમજે છે. સુખ એ આ-
નંદનો કાયમ રહે એવો સમુદાય છે. જે પુસ્તક
વાંચ્યાથી આનંદ ઉપજે એટલુંજ નહીં પણ સં-
સાર-બહેવારમાં ઉપયોગી થઈ પડે એવી સુચ-
નાઓ મળે તથા કષ્ટ કાપવાનો ઉપાય જડે તેનું
મનન કરવાથી અને તે પ્રમાણે વર્તન રાખ્યાથી
સાચુ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. કીં. ૦-૧૩-૦ પો. જુદું.

શિવા
બાવની

આ પુસ્તકમાં કવિરાજ ભૂષણ કૃત શિવાજી
મહારાજના વિરત્વની પ્રશંસાનાં ઉત્તમ અને
અસરકારક કવિતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો
છે. કીં. રૂ. ૦-૮-૦

સોજતરીયા પ્રધર્સ-બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.
ડૉ. ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

બીજી આવૃત્તિ છપાઇને બહાર પડી છે.

બ્રહ્મહત્યા યાને આપઘાત કે ખૂન ?

લેખક:—મણિકાન્ત હળધરવાસવાળા.
મુંદિર આર્ટિષ્ટપરનું ચિત્રવાળું પુકું ! સારા
કાગળ ! ઉત્તમ છપાઇ કીં. રૂ. ૦-૩-૦.

સોલ એજન્ટ સોજતરીયા પ્રધર્સ-બુકસેલર્સ.
ડૉ. ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

સાહિત્ય પ્રેમી સજ્જનોને ખાસ વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

<p>શ્રી ભોજ સુષો- ધ રત્નમાળા</p>	<p>સચિત્ર સુધારા વધારા સાથે તૈયાર છે. આ ગ્રંથમાં ધારાધિપતિ લોજરાજ તથા કવિ કા- ળિદાસનું જન્મચરિત્ર, રાજ્યનીતિ અને નીતિ- ની ચમત્કારિક મનોરંજક લગભગ ૬૫ વાર્તાઓ તથા ૩૫૦ શ્લોક ભાષાર્થ સાથે મુકવામાં આવ્યા છે. સાઈઝ ડેમી આઈપેજ પૃષ્ઠ ૩૩૫ સુંદર સોનેરી નામવાળું પુઠું. કી. રૂ. ૨-૪-૦</p>
<p>જ્ઞાનોત્તેજક કાવ્ય.</p>	<p>આ પુસ્તકમાં લગભગ આલીસ લેખકોનાં ઉત્તમ કાવ્યોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. પાકા બાઈન્ડીંગનું અસરકારક પુસ્તક અસલ. કી. રૂ. ૧-૪-૦ ઘટાડેલી કી. રૂ. ૧-૦-૦.</p>
<p>અદ્ભુતાનંદ મોક્ષમાર્ગ.</p>	<p>મુમુક્ષુઓ તથા વેદાન્તના અભ્યાસીઓને ખાસ મનન કરવા લાયક શાંકરભાષ્ય ઉપરથી સારાં- શમય રચાએલો ઉત્તમ ગ્રંથ સુંદર બાંધણીનું, સોનેરી નામવાળું પુઠું કી. રૂ. ૧-૦-૦.</p>

સોજીતરીયા પ્રધર્સ-બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

૬. ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

આરયોગી
બોધક
નાવેલ.

આ એક રસમય અમત્કારિક વાતોનું પુસ્તક છે. એકવાર વાંચવા પછી પુરું કર્યા શિવાય ચેન પડતું નથી. અસરકારક છે. પાકું પુકું પેજ, ૨૧૫ કી. રૂ. ૧-૦-૦ ઘટાડેલી કી. ૦-૧૨-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

પ્રેમ પીંજર
કે
કાલરાત્રીનું
ખૂનીખંજર

આ પુસ્તક એક અદ્ભુત રસમય ડીટેક્ટીવ નાવેલ છે. સુંદર સોનેરી પાકું પુકું કી. રૂ. ૧-૦-૦

સન્મિત્ર કે
શયતાન?

છુપી પોલિસનાં બહાદુર કામોથી વાકેફ થવું હોય તો આ પુસ્તક વાંચો મિત્ર બની શા-
તાનનું કામ કરનારની કૃતદ્વનતાનો અ-
ચીતાર કી. રૂ. ૧-૦-૦.

ભેદક ખૂન.

વાંચી જોજો. આ ડીટેક્ટીવ નવલક-
સંપૂર્ણ માહિતી મેસમેરીઝમના પ્રયોગદ
ખુરાં કામોથી આપશે. કિંમત ફક્ત રૂ. ૧
પોસ્ટેજ જુદું.

સરલા.

અસહ્ય દુઃખ સહેવા છતાં સત્યનો જય વિજે-
બાબતો રસપૂર્ણ રીતે રજુ કરનારી સંસારી
નવલકથા. એક વખત અવશ્ય વાંચો. લગભગ
ત્રણસો પૃષ્ઠ અને પાકું પૂકું હોવા છતાં કિંમત
માત્ર રૂ. ૧) પોસ્ટેજ જુદું.

સોજીતરીયા અધર્સ, બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.
ગણેશવાડી મુંબઈ નં. ૨.

હપાય છે! હપાય છે!! હપાય છે!!!

પ્રેમ અને વિરહની ભાવમય ગઝલોનો સંગ્રહ

સચિત્ર ગઝલે રજુર-કી. ૦-૧૦-૦.

અગાઉથી ગ્રાહક થનાર પાસેથી રૂ. ૦-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

સોલ એજન્ટ:—સોજીતરીયા બ્રધર્સ, બુકસેલર્સ.

ડે. ગણેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર.

આ એક અદ્ભુત રસમય ડિટેક્ટીવ નોવેલ છે. છુપી પોલીસનાં પરાક્રમોનો આમેહુબ ચીતાર તથા બુદ્ધિને ખીલવનારું ૨૨૫, પેજનું પુસ્તક! અસલ કી. ૧-૦-૦. ઘટાડેલી કી. ૦-૧૨-૦. પોસ્ટેજ જુદું.

નલિની કાન્ત.

આ એક રસીક સામાજિક નવલકથા છે! ઉચ્ચ જીવન કેવી ગાળો શકાય? તથા ગ્રહસ્થાશ્રમ કેમ સુખી નીવડે? વીગેરે તનું અસરકારક વર્ણન આ પુસ્તકમાં છે. અસલ કી. રૂ. ૧-૦-૦. ઘટાડેલી કી. ૦-૧૨-૦.

દુઃખીયારી દુઃખતર!

આ પણ એક હૃદયભેદક! રસમય! સામાજિક નવલકથા છે. પાકુ સોનેરી ગીલ્ડીંગનું પુઠું, પેજ ૨૭૫. જીજ નકલ સીલીક છે. અસલ કી. ૧-૪-૦, ઘટાડેલી કી. રૂ. ૦-૧૪-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

સોજીતરીયા બ્રધર્સ, બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

ડે. ગણેશવાડી, મુંબઈ નં. ૨.

